

Marcin Kasprzycki

<https://orcid.org/0000-0002-0942-9845>

Oddziałowe Biuro Badań Historycznych IPN w Krakowie

INSPEKTORAT 2 SB WUSW W NOWYM SĄCZU (1985–1988)

W latach osiemdziesiątych XX w. podstawowymi pionami SB w jednostkach wojewódzkich, odpowiedzialnymi za zwalczanie grup opozycyjnych, były wydziały III i V, natomiast w ośrodkach, gdzie środowiska antykomunistyczne odznaczały się szczególnie dużą aktywnością, działania operacyjne wobec nich prowadziły również wydziały III-1, III-2, V-1 i V-2¹. W 1982 r. w MSW powstała nowa jednostka organizacyjna – Biuro Studiów SB², która miała koordynować i nadzorować zwalczanie grup opozycyjnych w Polsce³. Z czasem Biuro Studiów SB MSW powołało struktury terenowe, które miały działać w ramach kilku wojewódzkich urzędów spraw wewnętrznych. Jednym z nich był WUSW w Nowym Sączu, w którym na początku 1986 r. zorganizowano Inspektorat 2 SB.

Celem artykułu jest przybliżenie wiedzy na temat tej jednostki aparatu bezpieczeństwa, przedstawienie jej genezy, informacji o jej działalności, obsadzie personalnej, realizowanych sprawach i wykorzystywanej agenturze, a także próba odpowiedzi na pytanie o efekty pracy Inspektoratu 2 SB.

Artykuł powstał na podstawie analizy następujących źródeł: dzienników rejestracyjnych WUSW w Nowym Sączu; dzienników archiwal-

¹ P. Piotrowski, *Struktury Służby Bezpieczeństwa MSW 1975–1990*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2003, nr 1 (3), s. 69, 72–74.

² Artykuł poświęcony genezie, organizacji i działalności Biura Studiów SB MSW w niniejszym numerze opublikował Witold Bagiński, *Organizacja i struktura Biura Studiów SB MSW (1982–1989). Podstawowe fakty i ustalenia*.

³ P. Piotrowski, *Struktury Służby Bezpieczeństwa...*, s. 78.

nych WUSW w Nowym Sączu; zarządzeń ministra spraw wewnętrznych i rozkazów organizacyjnych szefa WUSW w Nowym Sączu; rozkazów personalnych szefa WUSW w Nowym Sączu; dzienników korespondencyjnych Inspektoratu 2 SB WUSW w Nowym Sączu; dokumentacji dotyczącej spraw personalnych Inspektoratu 2 SB (zawierającej m.in. listy obecności), akt osobowych funkcjonariuszy SB; dokumentacji kontrolnej; akt spraw operacyjnych; teczek osobowych źródeł informacji i kandydatów; kartotek – ogólnoinformacyjnej oraz pseudonimów i kryptonimów.

Zorganizowanie Inspektoratu 2 SB

Inspektorat 2 SB WUSW w Nowym Sączu został powołany na mocy rozkazu organizacyjnego szefa tamtejszego WUSW płk. Jerzego Grodeckiego z 7 listopada 1985 r. na podstawie zarządzenia organizacyjnego ministra spraw wewnętrznych z 22 października 1985 r. Gdy tworzone tę komórkę w strukturze organizacyjnej SB, z góry założono, że będzie istniała czasowo, od 1 listopada 1985 do 31 grudnia 1987 r. Przewidziano dla niej 7 stanowisk: kierownika, 3 starszych inspektorów, 2 inspektorów i młodszego inspektora⁴.

Stanowiska, które znalazły się w siatce etatowej Inspektoratu 2 SB, miały pochodzić „z rezerwy etatowej” ministra spraw wewnętrznych, wstępnie „zabezpieczonej” na potrzeby wzmocnienia personalnego komórek pionu V SB, natomiast pomysł czasowego powołania tej jednostki, zakładający możliwość skrócenia bądź wydłużenia jej istnienia, skonsultowano z wiceministrem spraw wewnętrznych gen. Władysławem Ciastoniem⁵.

Uruchamianie Inspektoratu 2 SB rozpoczęło się jednak dopiero w lutym 1986 r. Najpierw 1 lutego pełnienie obowiązków kierownika powierzono dotychczasowemu kierownikowi sekcji Wydziału V SB kpt. Zbigniewowi Bąkowi, który miał zorganizować tę komórkę. 18 lutego wytypował on czterech kandydatów do pracy w nowo powstałej jednostce: ppor. Andrzeja Zbroga (z Wydziału Dochodzeniowo-Śledczego

⁴ Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej (dalej: AIPN), 1585/12038, Zarządzenia organizacyjne ministra spraw wewnętrznych z 1985 r., Zarządzenie organizacyjne nr 0151/Org. ministra spraw wewnętrznych, 22 X 1985 r., k. 10 (PDF); AIPN, 1585/12100, Rozkazy organizacyjne szefa WUSW w Nowym Sączu 1984–1988, Rozkaz organizacyjny nr 031/NS/85 szefa WUSW w Nowym Sączu, 7 XI 1985 r., k. 103 (PDF).

⁵ AIPN, 1585/12038, Notatka w sprawie propozycji utworzenia Inspektoratu 2 SB w WUSW w Nowym Sączu, Warszawa, 18 X 1985 r., k. 12–13 (PDF).

WUSW), ppor. Józefa Rączkę (z Grupy „B” w Zakopanem Wydziału Zabezpieczenia Operacyjnego SB WUSW), ppor. Janusza Kosteckiego (z Grupy V SB RUSW w Gorlicach) i ppor. Marka Miczulskiego (z Sekcji „B” Wydziału Zabezpieczenia Operacyjnego SB WUSW)⁶. Fakt, że zainteresowano się m.in. funkcjonariuszami z pionów V i „B”, dowodził, że istotne w realizacji zadań nowej komórki miało być doświadczenie zdobyte w pracy operacyjnej „na odcinku” zabezpieczenia gospodarki i w prowadzeniu obserwacji figurantów. Ostatecznie z dniem 1 kwietnia 1986 r. do Inspektoratu 2 SB zostali przeniesieni Kostecki, Rączka i Zbróg, a 16 kwietnia Bąk formalnie został mianowany kierownikiem tej komórki⁷. Pół roku później do grona funkcjonariuszy dołączyła st. sierż. Zofia Twardowska, która została mianowana na stanowisko młodszego inspektora, z przydziałem obowiązków z zakresu prowadzenia sekretariatu i maszynopisania⁸. Od 7 lipca 1986 do 11 maja 1987 r. czasowo do pracy w Inspektoracie 2 SB został oddelegowany por./kpt. Kazimierz Mędoń, funkcjonariusz Wydziału V SB⁹. Od stycznia 1988 r. doraźne zadania operacyjne na terenie Nowego Targu i Zakopanego na rzecz Inspektoratu 2 SB realizował – odwołany z funkcji zastępcy szefa RUSW ds. SB w Nowym Targu i pozostający w dyspozycji szefa WUSW – por. Ryszard Ścierański. 1 maja 1988 r. został on formalnie mianowany na stanowisko starszego inspektora tego pionu i nadal wykonywał swoje obowiązki służbowe w Nowym Targu¹⁰.

⁶ P. Piotrowski, *Śłużba Bezpieczeństwa w latach 1975–1990* [w:] *Aparat bezpieczeństwa w Polsce. Kadra kierownicza*, t. 3: 1975–1990, red. P. Piotrowski, Warszawa 2008, s. 206; Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Krakowie (dalej: AIPN Kr), 061/494, Sprawy kadrowe Inspektoratu 2 SB, Raport por. Zbigniewa Bąka do szefa WUSW w Nowym Sączu, 18 II 1986 r., b.p.

⁷ *Aparat bezpieczeństwa w Polsce...*, t. 3, s. 206; AIPN Kr, 061/494, Rozkaz personalny szefa WUSW w Nowym Sączu nr 72/86 dot. ppor. Janusza Kosteckiego, ppor. Józefa Rączki i ppor. Andrzeja Zbroga, 19 III 1986 r., b.p.

⁸ *Ibidem*, Rozkaz personalny szefa WUSW w Nowym Sączu nr 251/86 dot. st. sierż. Zofii Twardowskiej, 20 X 1986 r., b.p.; AIPN Kr, 268/277, t. 1, Akta personalne Zofii Twardowskiej, Odwołanie Zofii Twardowskiej od opinii Wojewódzkiej Komisji Kwalifikacyjnej w Nowym Sączu o nieprzydatności do pracy w MSW i jednostkach podległych, Nowy Sącz, 30 VII 1990 r., k. 73 (PDF).

⁹ W jego aktach nie ma dokumentu, który precyzowałby okres oddelegowania. Ten został ustalony na podstawie listy obecności funkcjonariuszy Inspektoratu 2 SB (AIPN Kr, 0159/2905, Akta osobowe Kazimierza Mędonia; AIPN Kr, 061/494, Lista obecności funkcjonariuszy Inspektoratu 2 SB za VII, VIII, IX, X, XI, XII 1986 r. oraz I, II, III, IV, V 1987 r., b.p.).

¹⁰ AIPN Kr, 0154/892, Akta osobowe Ryszarda Ścierańskiego, Wniosek personalny, 6 V 1988 r., k. 108; AIPN Kr, 061/494, Lista obecności funkcjonariuszy Inspektoratu 2 SB za V, VI, VII, VIII, IX, X, XI 1988 r., b.p.

Tabela 1. Funkcjonariusze Inspektoratu 2 SB WUSW w Nowym Sączu

Imię i nazwisko	Stopień	Okres	Stanowisko
Zbigniew Bąk	por./kpt.	1 II 1986 – 1 XI 1988	kierownik
Janusz Kostecki	ppor./por.	1 IV 1986 – 1 XI 1988	inspektor
Józef Rączka	ppor.	1 IV 1986 – 1 XI 1988	starszy inspektor
Andrzej Zbróg	ppor./por	1 IV 1986 – 1 VII 1988	starszy inspektor
Kazimierz Mędoń	por./kpt.	7 VII 1986 – 11 V 1987	starszy inspektor
Zofia Twardowska	st. sierż.	16 X 1986 – 1 XI 1988	młodszy inspektor
Ryszard Ścierański	por.	styczeń 1988 – 1 XI 1988	starszy inspektor

Źródło: Zestawienie własne na podstawie akt osobowych i dokumentacji Inspektoratu 2 SB.

Gdy przystępowano do organizowania Inspektoratu 2 SB w strukturze nowosądeckiego WUSW, stan etatowy pionów operacyjnych SB wyglądał następująco: Wydział II – 13 stanowisk, Wydział III – 14, Wydział IV – 14, Wydział V – 14, Wydział VI – 11, a także 99¹¹ stanowisk SB w 6 rejonowych urzędach spraw wewnętrznych: w Gorlicach, Limanowej, Nowym Sączu, Nowym Targu, Rabce i Zakopanem¹².

Gdy się zastanawiamy nad pomysłem powołania Inspektoratu 2 SB w Nowym Sączu, rodzą się pytania o sens tej decyzji. Wydawać by się mogło, że terenowe jednostki Biura Studiów SB MSW, a więc pionu, który od powstania w 1982 r. zajmował się koordynacją i rozpracowywaniem najważniejszych struktur podziemia antykomunistycznego, w pierwszej kolejności powinny powstawać w tych województwach, gdzie zagrożenie działalnością opozycyjną z perspektywy SB było największe. Oprócz stolicy należy wskazać takie ośrodki akademickie i przemysłowe, jak Gdańsk, Katowice, Kraków, Łódź, Poznań, Wrocław oraz inne miasta wojewódzkie, w których policja polityczna zdiagnozowała owe zagrożenia (m.in. Bielsko-Biała, Lublin, Szczecin, Toruń)¹³.

¹¹ Liczba uwzględnia również stanowiska w sekretariatach SB i pionie paszportów.

¹² AIPN Kr, 299/132, Sprawozdanie o ruchu kadr i stanie zatrudnienia w WUSW w Nowym Sączu za okres 1 I 1986 – 30 VI 1986, k. 7; AIPN Kr, 299/140, Sprawozdania miesięczne dot. obsady kadrowej w KW MO i WUSW w Nowym Sączu z lat 1975–1990, Tabela wypełniona przez Wydział Kadr WUSW w Nowym Sączu dot. przyjęć i stanu wakatów MO i SB za okres 1–30 IV 1986, k. 175.

¹³ AIPN, 1585/4773, Podziemie polityczne w Polsce – rys historyczny, Działalność nielegalnych grup i struktur, Zwalczenie, analizy 1985–1986, Tabela zbiorcza – stan grup i struktur nielegalnych na dzień 30 VI 1985 r., k. 16 (PDF).

Gdy uznano, że ekspozytura Biura Studiów SB MSW należy organizować w terenie (w wojewódzkich urzędach spraw wewnętrznych), to pierwsza taka jednostka powstała w kwietniu 1983 r. w Gdańsku, druga właśnie w Nowym Sączu, a trzecia we Wrocławiu (gdzie najpierw w listopadzie 1986 r. zorganizowano Grupę Specjalną, którą 1 stycznia 1987 r. przekształcono w Inspektorat 2 SB). Ponadto należy wspomnieć o Wydziale III-2 Stołecznego Urzędu Spraw Wewnętrznych, powołanym w 1978 r., który w połowie lat osiemdziesiątych w zasadzie realizował zadania znajdujące się w orbicie zainteresowań Biura Studiów SB MSW, m.in. rozpracowywanie konspiracyjnych struktur opozycji¹⁴.

Zorganizowanie Inspektoratu 2 SB w strukturze WUSW w Nowym Sączu jeszcze bardziej dziwi w świetle analizy Biura Studiów SB MSW z lipca 1985 r. poświęconej „zagrożeniu działalnością nielegalnych grup i struktur”. Wynikało z niej, że woj. nowosądeckie pod względem owego zagrożenia plasowało się na odległym miejscu: pod koniec czerwca 1985 r. istniała tam tylko jedna grupa podziemna o zasięgu regionalnym, która wydawała jeden tytuł prasy drugoobiegowej i skupiała wg rozeznania policji politycznej w sumie 31 osób¹⁵.

Oczywiście w optyce sądeckiej SB sytuacja polityczno-operacyjna w województwie była nieco bardziej złożona i tak właśnie była przedstawiana, choć ogólnie potwierdzano dane Biura Studiów SB. Miarodajną ilustracją tego, co się działo w województwie, był kilkumiesięczny okres poprzedzający wybory do Sejmu PRL, zaplanowane na 13 października 1985 r. Wówczas SB realizowała w województwie działania operacyjno-rozpoznawcze i „zabezpieczające” kampanię przedwyborczą. O ile kontrola byłych członków Solidarności z Gorlic i Nowego Sącza nie wykazała „tendencji, by podejmowali oni negatywne inicjatywy, lansowane przez centra opozycyjne”, o tyle sytuacja w rejonie Nowego Targu była odmienna. Tam inwigilowana grupa kilkunastu byłych działaczy Solidarności (pracowników Nowotarskich Zakładów Przemysłu Skórzanego, nauczycieli, pracowników służby zdrowia) „usiłowała pod-

¹⁴ *Aparat bezpieczeństwa w Polsce...*, t. 3, s. 49.

¹⁵ AIPN, 1585/4773, Tabela zbiorcza – stan grup i struktur nielegalnych na dzień 30 VI 1985 r., k. 16 (PDF). Z analiz Biura Studiów przygotowanych w kolejnych latach wynika, że sytuacja w woj. nowosądeckim pod względem „zagrożenia” działalnością podziemnych struktur opozycji wyglądała podobnie. *Podziemie polskie w końcu 1987 r. w oczach Służby Bezpieczeństwa, Warszawa, XI 1987 r.*, oprac. W. Sawicki [w:] *Drogi do niepodległości 1944–1956/1980–1989. Nieznane źródła do dziejów najnowszych Polski*, red. W. Wrzesiński, wybór, wstęp i oprac. T. Balbus, Ł. Kamiński, W. Sawicki, K. Szwaagrzyk, Wrocław 2001, s. 289–292; G. Wołk, *Opozycja polityczna w świetle danych Biura Studiów Służby Bezpieczeństwa MSW z 1988*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2019, nr 1, s. 522–542.

trzymać mit działalności opozycyjnej”, wydając i kolportując pismo „Janosik”¹⁶ oraz ulotki wzywające do bojkotu wyborów. Wobec tych osób SB wspólnie z MO zastosowała działania represyjne i profilaktyczne. Przeprowadzono 31 przeszukań, zatrzymano na 48 godzin 22 osoby, przejęto blisko 800 egzemplarzy różnych bezdebitowych wydawnictw i druków, 5 maszyn do pisania i inne przedmioty niezbędne do powielania druków¹⁷. To jednorazowe uderzenie aparatu bezpieczeństwa przed wyborami było elementem trwających od 1982 r. działań operacyjnych wobec nowotarskiego podziemia, realizowanych w ramach sprawy operacyjnego rozpracowania (SOR) krypt. „Grafik”¹⁸.

Najwyraźniej wyzwania stojące przed nowosądecką SB były na tyle absorbujące, że wymagały określonych zmian organizacyjnych, zwłaszcza że zachodziła dysproporcja pomiędzy zadaniami a stanem personalnym. Tym można tłumaczyć determinację kierownictwa Wydziału III SB w obronie jednego etatu, którego pion ten miał być pozbawiony we wrześniu 1985 r. Jak tłumaczył zastępca naczelnika, zadania stawiane przed Wydziałem III SB, liczącym 11 funkcjonariuszy operacyjnych, nakładały „obowiązek i konieczność zorganizowania skutecznych metod i form rozpoznania, wykrywania, ograniczania i likwidowania na obszarze województwa antysocjalistycznej i antypaństwowej działalności wymierzonej przeciwko konstytucyjnemu ustrojowi PRL”. Realizacja tych zadań odbywała się przy udziale funkcjonariuszy SB rejonowych urzędów spraw wewnętrznych i skupiała się na prowadzeniu 16 spraw obiektowych, a jednocześnie musiała poza nie wychodzić i obejmować taką problematykę operacyjną, jak „zorganizowana działalność antysocjalistyczna”, „wroga propaganda pisana”, „ochrona tajemnicy państwowej i służbowej” oraz „zabezpieczenie” pracowników administracji państwowej oraz środowiska prawniczego i dziennikarskiego. Do tego dochodziły obowiązki z zakresu planowania i koordynowania działań terenowych jednostek SB (RUSW)¹⁹.

Na tym etapie badań trudno ustalić, od kogo wyszła inicjatywa powołania w Nowym Sączu Inspektoratu 2 SB – czy od szefostwa WUSW, czy

¹⁶ Zob. P. Goleń, M. Mielczarski, „Janosik” [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, t. 4, red. J. Olszek *et al.*, Warszawa 2020, s. 141.

¹⁷ AIPN Kr, 038/16, t. 7, Teczka meldunków komendanta wojewódzkiego MO w Nowym Sączu 1985 r., Sytuacja operacyjna w województwie na tle przebiegu kampanii wyborczej, Nowy Sącz, 8 X 1985 r., k. 18–19 (PDF).

¹⁸ AIPN Kr, 038/16, t. 11, Teczka meldunków komendanta wojewódzkiego MO w Nowym Sączu 1980–1987, Analiza SOR krypt. „Grafik”, nr rej. NS-6871, Nowy Targ, 10 II 1984 r., k. 145–150 (PDF).

¹⁹ AIPN Kr, 652/45, Etat jednostek organizacyjnych WUSW w Nowym Sączu 1985 r., Uzasadnienie zastępcy naczelnika Wydziału III SB WUSW w Nowym Sączu, 7 IX 1985 r., k. 117.

też od dyrekcji Biura Studiów SB MSW. Nie udało się odnaleźć korespondencji, w której uzasadniano, a zarazem inicjowano wcielenie w życie tego pomysłu. Sam wniosek złożył dyrektor Biura Studiów SB MSW. Powoływał się na niego ppłk Jerzy Garleja, dyrektor Biura Organizacyjno-Prawnego MSW, który przygotował projekt zarządzenia²⁰. Z zacytowanego w notatce Garleja fragmentu tego wniosku wynikało, że „podstawowym zadaniem tej komórki [...] będzie prowadzenie rozpracowań operacyjnych obejmujących kierownicze struktury podziemia politycznego i innych wpływowych działaczy podziemia, **przebywających w rejonie województwa nowosądeckiego** [podkr. – M.K.]”²¹. Zdanie to można odczytać jako zapowiedź włączenia Inspektoratu 2 SB w operacyjne „zabezpieczenie” pobytu na terenie województwa czołowych działaczy podziemnych struktur opozycji. Takie postawienie sprawy sprowadzałoby tę jednostkę głównie do roli wykonawcy zadań zleczanych przez Biuro Studiów SB. Czy taka była idea jego powołania?

Jeśli rzeczywiście zadania stawiane przed wydziałami III i V SB WUSW (odpowiedzialnymi za kontrolę i rozpracowanie w instytucjach „bazy” i „nadbudowy”) i ich komórkami w rejonowych urzędach spraw wewnętrznych w Gorlicach, Limanowej, Nowym Sączu, Nowym Targu, Rabce i Zakopanem nie pozwalały wygospodarować funkcjonariuszy, którzy zostaliby obciążeni dodatkowymi obowiązkami, obejmującymi kontrolę przyjeżdżających do województwa opozycjonistów, to faktycznie powołanie Inspektoratu 2 SB, którego etaty miały być wygospodarowane z rezerwy kadrowej ministra spraw wewnętrznych, mogło rozwiązać ten problem. Ale czy nie łatwiej byłoby wzmocnić kadrowo pionierów III i V SB oraz RUSW w Nowym Targu, Rabce i Zakopanem, zamiast organizować nowy pion, i to z założeniem, że będzie istniał tylko przez pewien okres?

Dokument znajdujący się w aktach osobowych por. Rączki niejako potwierdza powód zorganizowania Inspektoratu 2 SB. Wynika z niego, że jednym z aspektów pracy Inspektoratu 2 SB miało być „operacyjne zabezpieczenie pobytów [...] figurantów innych jednostek, kontrola osób uczestniczących w strukturach nielegalnych b[yłego] NSZZ »S« oraz prowadzących działalność wspierającą na rzecz tych struktur (wynajem kwater)” w rejonie Nowego Targu, Rabki i Zakopanego²².

O takiej koncepcji Inspektoratu 2 SB, przynajmniej w pierwszym okresie jego funkcjonowania, może świadczyć jeszcze jeden dokument.

²⁰ AIPN, 1585/12038, Notatka w sprawie propozycji utworzenia Inspektoratu 2 SB w WUSW w Nowym Sączu, Warszawa, 18 X 1985 r., k. 12 (PDF).

²¹ *Ibidem*.

²² AIPN Kr, 0154/890, Akta osobowe Józefa Rączki, Opinia służbowa ppor. Józefa Rączki, Nowy Sącz, 30 IV 1987 r., b.p.

Od 2 do 8 lutego 1986 r. w Zakopanem gościł Lech Wałęsa. W związku z tym SB realizowała działania specjalne, które miały „operacyjnie zabezpieczyć” pobyt przywódcy Solidarności pod Tatrami. 12 lutego 1986 r. pełniący od kilkunastu dni funkcję kierownika Inspektoratu 2 SB por. Bąk zwrócił się do szefa WUSW o przyznanie nagród pieniężnych funkcjonariuszom, którzy uczestniczyli w realizacji tych zadań. A ponieważ Bąk w Inspektoracie 2 SB nie dysponował jeszcze „swoimi” ludźmi, pod jego nadzorem w operacji uczestniczyli funkcjonariusze innych pionów i jednostek, m.in. kpt. Andrzej Szczepański, p.o. zastępca szefa ds. SB RUSW w Zakopanem, i por. Ryszard Jasiński, inspektor Sekcji „B” Wydziału Zabezpieczenia Operacyjnego SB WUSW w Nowym Sączu²³. A więc Inspektorat 2 SB, mimo że był w stadium organizacyjnym, miał wykonać zadanie w zakresie „zabezpieczenia” pobytu na terenie województwa jednego z najważniejszych ludzi podziemia.

W tym miejscu należy wspomnieć, że woj. nowosądeckie niejednokrotnie gościło opozycjonistów, którzy przyjeżdżali tutaj w różnych sprawach. Na przykład Wałęsa w 1985 r. przebywał w Zakopanem dwukrotnie. Raz na wypoczynku z rodziną w domu księży pallotynów, drugi raz na uroczystościach pogrzebowych gen. Mieczysława Boruty-Spiechowicza w październiku 1985 r.²⁴ Warto też pamiętać, że przed 1985 r. SB z innych województw, jeśli chodzi o pomoc w kontroli ich figurantów odwiedzających woj. nowosądeckie, mogła liczyć na wsparcie Wydziału II Zwiadu Karpackiej Brygady Wojsk Ochrony Pogranicza²⁵, który na obszarze działania brygady nadzorował działalność operacyjną w zakresie ochrony stref przygranicznych woj. nowosądeckiego²⁶.

Analiza dziennika korespondencyjnego, w którym od 28 kwietnia 1986 r. zaczęto odnotowywać zarówno korespondencję wpływającą do Inspektoratu 2, jak i z niego wychodzącą, wykazała, że oprócz pism doty-

²³ AIPN Kr, 061/494, Wniosek por. Zbigniewa Bąka, Nowy Sącz, 12 II 1986 r., b.p.

²⁴ AIPN Kr, 299/60, Analiza zagrożeń 1976–1989, Ocena stanu zagrożenia woj. nowosądeckiego wg zakresu działania Wydziału IV SB WUSW w Nowym Sączu za okres I IV 1985 – 18 III 1986, Nowy Sącz, 19 III 1986 r., k. 32; AIPN Kr, 038/16, t. 4, Tezka meldunków komendanta wojewódzkiego MO w Nowym Sączu 1985–1987, Meldunek dot. sytuacji operacyjno-politycznej na terenie woj. nowosądeckiego w dniach 19 i 20 X 1985 r., Nowy Sącz, 20 X 1985 r., k. 321–323 (PDF).

²⁵ Zob. *Pismo szefa Wydziału II Karpackiej Brygady WOP do naczelnika Wydziału III-1 WUSW w Katowicach w sprawie zabezpieczenia operacyjnego osób związanych z SW, przebywających na wypoczynku wakacyjnym, Nowy Sącz, 30 VII 1984 r.* [w:] *Solidarność Walcząca w dokumentach*, t. 1: *W oczach SB*, wybór, wstęp i oprac. Ł. Kamiński, W. Sawicki, G. Waligóra, Warszawa 2007, s. 104

²⁶ Na temat zwiadu WOP zob. Ł. Grabowski, M. Maruszak, *Zarys struktur oraz zadania Zwiadu Wojsk Ochrony Pogranicza i Kontroli Ruchu Granicznego w latach 1945–1991*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2012, nr 2 (20), s. 303–328.

czących m.in. działacza nowosądeckiej „S” Józefa Jungiewicza²⁷ zaczęto wymieniać pisma w sprawie rodziców i siostry żony Andrzeja Gwiazdy, mieszkających w Nowym Sączu. W efekcie tych wstępnych czynności już w maju 1986 r. Inspektorat 2 SB objął kontrolą szwagierkę Andrzeja Gwiazdy Urszulę Elżbietę Dudę (KE krypt. „Iwona”). Latem 1986 r. Inspektorat 2 SB m.in. wymieniał korespondencję z Biurem Studiów SB MSW i Inspektorem 2 SB w Gdańsku, która dotyczyła „zabezpieczenia” pobytu Arkadiusza Rybickiego w Bukowinie Tatrzańskiej oraz przyjazdu do Zakopanego Ewy Kubasiewicz, członkini trójmiejskiej Solidarności Walczącej, i Andrzeja Gwiazdy²⁸. Pisma takie pojawiały się także w dalszym okresie istnienia Inspektoratu 2 SB.

Bardzo prawdopodobne, że mógł to być istotny czynnik uzasadniający powołanie Inspektoratu 2 SB w Nowym Sączu. Gdy ten pomysł zaakceptowano w MSW, szefostwo SB w WUSW zdecydowało o przekazaniu na funkcjonariuszy Inspektoratu 2 realizacji niektórych spraw, prowadzonych dotąd przez wydziały III i V SB lub ich pionów w RUSW, dotyczących inwigilacji czołowych działaczy „S” w województwie bądź rozpracowania osób podejrzewanych o udział w wydawaniu i kolportowaniu pism drugiego obiegu. Podobnie, gdy ujawniano nowe zjawiska o charakterze opozycyjnym, ich wyjaśnieniem bądź rozpracowaniem w ramach zakładanych spraw operacyjnych miał się zająć Inspektorat 2 SB. Ponieważ funkcjonariusze Inspektoratu 2 SB nie skupili w swoich rękach wszystkich spraw operacyjnych realizowanych przez nowosądecki aparat bezpieczeństwa wobec byłych członków Solidarności, współpracowali w tym zakresie z wydziałami III i V SB (i ich pionami w rejonowych urzędach spraw wewnętrznych). W niektórych przypadkach współpraca ta nabierała cech koordynacji, nie można też wykluczyć, że Inspektorat 2 SB przyjmował pozycję nadrzędną w najważniejszych przedsięwzięciach. Funkcjonariusze Inspektoratu 2 SB wspólnie z przedstawicielami innych pionów uczestniczyli w ogólnopolskiej akcji aparatu bezpieczeń-

²⁷ S. Chmura, *Józef Jungiewicz* [w:] *Encyklopedia Solidarności...*, t. 4, s. 148; C. Kuta, *Józef Jungiewicz (1936–2015) – biografia opozycjonisty*, „Rocznik Sądecki” 2017, t. 45, s. 7–21

²⁸ AIPN Kr, 061/172, Dziennik korespondencyjny Inspektoratu 2 SB WUSW w Nowym Sączu (28 IV 1986 – 30 XII 1986), Informacja o wymianie korespondencji (z 28 i 29 IV 1986 r.) dot. rodziny Andrzeja Gwiazdy, zam. w Nowym Sączu, b.p.; *ibidem*, Informacja o piśmie z 12 V 1985 r. dot. Józefa Jungiewicza, b.p.; *ibidem*, Informacja z 7 V 1985 r. o sprawdzeniu Urszuli Dudy w kartotekach Biura „C” MSW, b.p.; *ibidem*, Informacja o korespondencji z 9 VII 1985 r. dot. pobytu Arkadiusza Rybickiego w Bukowinie Tatrzańskiej, b.p.; *ibidem*, Informacja o korespondencji z 23 VII 1986 r. dot. pobytu Ewy Kubasiewicz w Zakopanem, b.p.; *ibidem*, Informacja o korespondencji z 1 VIII 1986 r. dot. pobytu Andrzeja Gwiazdy w Tatrach, b.p.

stwa o krypt. „Brzoza III” z kwietnia 1987 r., wymierzonej w działaczy opozycji (przeszukania, rozmowy ostrzegawcze)²⁹. Jako inny przykład takiej współpracy można wskazać czynności operacyjne przy okazji inwigilacji Marii Zielińskiej, członkini Solidarności, która pracowała w Nowotarskich Zakładach Przemysłu Skórzanego „Podhale”, laboratorium Spółdzielni Mleczarskiej w Nowym Targu i laboratorium Szpitala Miejskiego w Nowym Targu. Jej kontrolę w ramach KE krypt. „Żaba” realizował Wydział V SB WUSW, natomiast pomoc ze strony Inspektoratu 2 SB polegała na przekazywaniu meldunków opracowanych na podstawie informacji zdobytych dzięki zastosowanemu podsłuchowi pokojowemu. Grunt pod jego instalację przygotował jeszcze Wydział V SB, który pozyskał do współpracy sąsiadkę Zielińskiej i w jej lokalu umieścił aparaturę. Gdy utworzono Inspektorat 2 SB, to osobowe źródło (dysponent lokalu przejściowego) zostało przez niego przejęte i oddane do dyspozycji por. Mędonia³⁰. Przedsięwzięcia z wykorzystaniem tego dysponenta lokalu przejściowego prowadzono w ramach szeroko zakrojonych działań wobec opozycjonistów nowotarskich (m.in. wspomnianej Marii Zielińskiej, Krzysztofa Owczarka³¹, Władysława Skalskiego³²), podejrzewanych o udział w grupie konspiratorów, rozpracowywanych w SOR „Grafik”³³. W tym miejscu należy zasygnalizować odmienną sytuację

²⁹ *Szyfrogram nr 3842/48 w sprawie przygotowań do akcji kryptonim „Brzoza III” od podsekretarza stanu gen. Henryka Dankowskiego do zastępcy szefa WUSW ds. SB, Warszawa, 5 III 1987 r.* [w:] *Solidarność Walcząca w dokumentach...*, s. 340–341; AIPN Kr, 033/994, KE krypt. „Żaba” dot. Marii Zielińskiej, Analiza materiałów zawartych w KE krypt. „Żaba” NS-6895 dot. Marii Zielińskiej, Nowy Targ, 16 IX 1988 r., k. 34v; AIPN Kr, 033/1145, KE krypt. „Rudy”, Notatka służbowa ppor. Andrzeja Zbroga dot. akcji krypt. „Brzoza”, Nowy Sącz, 30 IV 1987 r., k. 171 (PDF); AIPN Kr, 061/119, t. 1, Meldunki zastępcy szefa WUSW ds. SB w Nowym Sączu do gabinetu ministra spraw wewnętrznych 1987 r., Meldunek dot. sytuacji operacyjno-politycznej w woj. nowosądeckim w dniu 27 IV 1987 r., Nowy Sącz, 27 IV 1987 r., k. 79 (PDF).

³⁰ AIPN Kr, 033/994, t. 1, Notatka służbowa dot. figurantki KE krypt. „Żaba” Marii Zielińskiej, Nowy Sącz, 3 III 1987 r., k. 55–55v; *ibidem*, Notatka służbowa dot. Marii Zielińskiej, Nowy Sącz, 25 VI 1987 r., b.p.; AIPN Kr, 0032/2191, t. 1, Karta kontrolna dot. funkcjonariuszy prowadzących TW oraz osób, które zapoznały się z dokumentami, b.p.; *ibidem*, Notatka służbowa por. Kazimierza Mędonia dot. rozmowy z A.S., Nowy Sącz, 4 IX 1985 r., b.p.; *ibidem*, Charakterystyka TW ps. „Anna”, nr NS-16345, Nowy Sącz, 9 II 1988 r., b.p.

³¹ KE krypt. „Podhalanin”, zob. S. Chmura, *Krzysztof Owczarek* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, t. 3, red. G. Waligóra *et al.*, Warszawa 2019, s. 404–405.

³² KE krypt. „Rudy”, zob. S. Chmura, *Władysław Skalski* [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, t. 2, red. G. Waligóra *et al.*, Warszawa 2012, s. 412.

³³ AIPN Kr, 033/994, t. 1–2, KE krypt. „Żaba” dot. Marii Zielińskiej; AIPN Kr, 0032/2191, t. 1–2, Teczka personalna i pracy TW ps. „Anna”.

w działaniach wobec Andrzeja Szkaradka³⁴ rozpracowywanego w ramach SOR krypt. „SzeŹ”. Inspektorat 2 SB okresowo stosował w jego mieszkaniu podsłuch pokojowy, korzystał przy tym z pomocy TW ps. „Czech” (sąsiada Szkaradka), który na co dzień był wykorzystywany przez pion V SB RUSW w Nowym Sączu do „zabezpieczenia” sytuacji w Sądeckich Zakładach Naprawy Samochodów³⁵.

Z analizy dziennika korespondencyjnego Inspektoratu 2 SB wynika, że w ramach nadzoru nad realizacją SOR „Grafik” jednostka ta zlecała zadania do wykonania innym pionom SB³⁶. Domagał się tego funkcjonariusz Zespołu ds. SB Wydziału Inspekcji WUSW, który podkreślał, że funkcjonariusz odpowiadający za tę sprawę, czyli ppor. Mędoń, „z uporem i konsekwencją [...] winien egzekwować realizację zadań, jakie przekazano RUSW Nowy Targ, Rabka oraz wydziałom III, IV, V SB WUSW Nowy Sącz”³⁷. O „kierowniczej” roli Inspektoratu 2 SB w stosunku do innych pionów SB WUSW i RUSW w realizacji przedsięwzięć operacyjnych wobec struktur podziemnych świadczą również zadania formułowane w sprawach operacyjnego rozpracowania o kryptonimach „Halny”³⁸ i „Plagiat”³⁹.

Sprawy operacyjne realizowane przez Inspektorat 2 SB

W okresie funkcjonowania Inspektoratu 2 SB komórka ta realizowała w sumie 11 spraw operacyjnych⁴⁰: 4 sprawy operacyjnego rozpra-

³⁴ Zob. S. Chmura, *Andrzej Szkaradek [w:] Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, t. 1, red. M. Łątkowska *et al.*, Warszawa 2010, s. 447.

³⁵ AIPN Kr, 0061/173, Informacja o wymianie korespondencji między Inspektoratem 2 SB a Wydziałem Zabezpieczenia Operacyjnego WUSW w Nowym Sączu w sprawie podsłuchu pokojowego u Andrzeja Szkaradka, 7 IX 1987 r., 14 IX 1987 r., 23 IX 1987 r., b.p.; AIPN Kr, 0032/2369, Teczka pracy TW ps. „Czech”, Informacja dot. konkursu na dyrektora SZNS, Nowy Sącz, 4 IX 1987 r., k. 36v; *ibidem*, Informacja spisana z wypowiedzi ustnej TW ps. „Czech” w dniu 2 X 1987 r., Nowy Sącz, 5 X 1987 r., k. 37.

³⁶ AIPN Kr, 061/172, Informacja o piśmie dot. zadań w SOR krypt. „Grafik” skierowanym do Wydziału V SB WUSW w Nowym Sączu [listopad 1986], b.p.; *ibidem*, Informacja o piśmie dot. zadań w SOR krypt. „Grafik” skierowanym do RUSW w Nowym Targu [listopad 1986], b.p.

³⁷ AIPN Kr, 299/102, Wytyczne i sprawozdania z kontroli sierpień 1987, Sprawozdanie z kontroli problemowej przeprowadzonej w zakresie prowadzenia spraw operacyjnego rozpracowania w jednostkach terenowych i wydziałach Służby Bezpieczeństwa woj. nowosądeckiego, 11 VIII 1987, k. 5.

³⁸ AIPN Kr, 033/1000, t. 3, SOR krypt. „Halny”, Zadania dla pionów SB w SOR krypt. „Halny”, Nowy Sącz, 25 V 1987 r., k. 18–19.

³⁹ AIPN Kr, 033/1012, t. 2, SOR krypt. „Plagiat”, Plan działań i przedsięwzięć operacyjnych w ramach SOR krypt. „Plagiat”, Nowy Sącz, 19 V 1987 r., b.p.

⁴⁰ Na temat obowiązujących wówczas kategorii spraw operacyjnych zob. np. F. Musiał, *Podręcznik bezpieki. Teoria pracy operacyjnej Służby Bezpieczeństwa w świetle wydaw-*

cowania (kryptonimy „Halny”, „Plagiat”, „SzeF”, „Grafik”), 6 kwestionariuszy ewidencyjnych (kryptonimy „Chirurg”, „Długi”, „Fanatyk”, „Iwona”, „Kolekcjoner”, „Weteran”) i sprawę operacyjnego sprawdzenia krypt. „Fala”, z czego 8 (sprawę operacyjnego rozpracowania, 6 kwestionariuszy ewidencyjnych i sprawę operacyjnego sprawdzenia krypt. „Plagiat”) przejęto do realizacji od innych jednostek SB, a 3 (2 kwestionariusze ewidencyjne i sprawa operacyjnego sprawdzenia) zostały założone przez funkcjonariuszy Inspektoratu 2 SB. Z przejętych spraw 3 przekształcono na nowe kategorie: KE „SzeF” na SOR „SzeF”, KE krypt. „Działacz” na SOR krypt. „Halny” i SOS „Plagiat” na SOR „Plagiat”. SOR „Grafik” formalnie figurowała na koncie Wydziału V SB, gdyż Inspektorat 2 SB po jej przejęciu nie dokonał przerejestrowania w dzienniku ewidencji operacyjnej⁴¹.

Trzy sprawy przejęto z Wydziału III SB („Chirurg”, „Halny”, „Plagiat”), dwie z pionu III SB RUSW w Nowym Targu (KE krypt. „Długi”, KE krypt. „Weteran”), dwie z Wydziału V SB (KE „SzeF”, SOR „Grafik”), a jedną z pionu V SB RUSW w Nowym Sączu (KE krypt. „Fanatyk”).

Ponadto, z dziennika korespondencyjnego Inspektoratu 2 SB wynika, że jednostka ta pod koniec października 1986 r. rozważała przejęcie z pionu III SB RUSW w Nowym Targu kwestionariuszy ewidencyjnych dotyczących Marii Zielińskiej (krypt. „Żaba”) i Władysława Skalskiego (krypt. „Rudy”), ale skończyło się na wypożyczeniu dokumentacji⁴².

Spośród realizowanych przez Inspektorat 2 SB spraw warto wspomnieć o przedsięwzięciach podjętych w ramach SOS „Fala”, w której

nictw resortowych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych PRL (1970–1989), Kraków 2007, s. 242–259.

⁴¹ Od strony formalnej sytuacja tej sprawy była nieco skomplikowana. 20 VI 1986 r. SOR krypt. „Grafik”, którą zajmował się Jerzy Arczyński, funkcjonariusz Grupy V SB RUSW w Nowym Targu, została przekazana por. Mędioniowi – wówczas funkcjonariuszowi Wydziału V SB WUSW w Nowym Sączu – który na początku lipca 1986 r. został czasowo oddelegowany do Inspektoratu 2 SB. SOR krypt. „Grafik” prawdopodobnie już tam na niego czekała, z dziennika korespondencyjnego Inspektoratu 2 SB wynika bowiem, że została tam przekazana 25 VI 1986 r. z Wydziału V SB za pośrednictwem Sekcji „C” Wydziału Zabezpieczenia Operacyjnego SB (AIPN Kr, 084/1, Karta E-16 z kartoteki pseudonimów i kryptonimów KW MO / WUSW w Krakowie, Tarnowie, Nowym Sączu dot. SOR krypt. „Grafik”, Nowy Sącz, 20 VI 1986 r.; AIPN Kr, 061/173, Dziennik korespondencyjny Inspektoratu 2 SB WUSW w Nowym Sączu (2 I 1987 – 15 XI 1988), Informacja o piśmie, które wpłynęło 25 VI 1986 r. z Wydziału Zabezpieczenia Operacyjnego SB WUSW w Nowym Sączu w sprawie przekazania SOR krypt. „Grafik”, b.p.).

⁴² AIPN Kr, 061/172, Informacja o skierowaniu 28 X 1986 r. pisma do zastępcy szefa WUSW ds. SB w Nowym Sączu o zgodę na przejęcie kwestionariuszy ewidencyjnych krypt. „Długi”, „Rudy” i „Żaba”, b.p.; *ibidem*, Informacja o zwrocie 16 XII 1986 r. do RUSW w Nowym Targu kwestionariuszy ewidencyjnych o kryptonimach „Rudy” i „Żaba”, b.p.

pojawił się wątek Solidarności Walczącej. Na początku czerwca 1986 r. do SB dotarła informacja, że 30 maja w niektórych miejscach na obszarze Zakopanego na falach Programu III Polskiego Radia przez kilka minut odbierano audycję nadaną pod szyldem „Podhalańskiego Radia Solidarności Walczącej”. Poruszono w niej zachowanie polskich władz po katastrofie w Czarnobylu oraz informowano o planach budowy elektrowni atomowej w Żarnowcu. W tej sprawie Inspektorat 2 SB wspólnie z funkcjonariuszami SB z Zakopanego próbował ustalić krąg podejrzanych, a następnie wykryć sprawców. Do działań zaangażowano agencję RUSW w Zakopanem, przeprowadzono rozmowę z kierownikiem Radiowo-Telewizyjnego Ośrodka Nadawczego (RTON) na Gubałówce, a także otrzymano wsparcie strażnic Wojsk Ochrony Pogranicza. Zarysowano wstępnie kilka wariantów, pod których kątem zamierzano prowadzić ustalenia. SB zainteresowała się m.in. byłymi członkami Solidarności zatrudnionymi w RTON na Gubałówce, Andrzejem Gąsienicą i Adamem Świąchowiczem. Dopiero po informacji przekazanej przez szefa Wydziału II Karpackiej Brygady WOP w Nowym Sączu, że w Grybowie nieznany mężczyzna wręczył mieszkańcowi tej miejscowości sygnowaną przez Solidarność Walcząca ulotkę, której tekst pokrywał się z treścią wyemitowanej audycji, SB przyjęła, że sprawcami byli nieustaleni bliżej przyjezdni, i pod koniec września 1986 r. sprawę zakończyła⁴³. Za emisją audycji stali członkowie Solidarności Walczącej z Wrocławia⁴⁴.

Tabela 2. Sprawy operacyjne realizowane przez Inspektorat 2 SB WUSW w Nowym Sączu

Data rejestracji	Nr rejestracyjny	Kategoria i kryptonim sprawy	Uwagi
6 V 1986	NS-16041	KE krypt. „Fanatyk”	Dotyczył kontroli Józefa Jungiewicza, byłego działacza „S” w Sądeckich Zakładach Elektro-Węglowych, członek Komisji Krajowej NSZZ „S”;

⁴³ AIPN Kr, 033/742, SOS krypt. „Fala”, Plan realizacji SOS krypt. „Fala”, Nowy Sącz, 3 VI 1986 r., k. 14–16 (PDF); *ibidem*, Plan realizacji SOS krypt. „Fala” nr rej. NS-16104, Nowy Sącz, 10 VI 1986 r., k. 20–27 (PDF); *ibidem*, Pismo szefa Zwiastu KB WOP do naczelnika Wydziału III SB WUSW w Nowym Sączu, 9 VI 1986 r., k. 107–108 (PDF); *ibidem*, Analiza materiałów zebranych w SOS krypt. „Fala”, Nowy Sącz, 24 IX 1986 r., k. 29–34 (PDF); *ibidem*, Wniosek o zakończenie SOS krypt. „Fala”, Nowy Sącz, 29 IX 1986 r., k. 35–36 (PDF).

⁴⁴ G. Majchrzak, *Radio Solidarności Walczącej* [w:] *Solidarność Walcząca 1982–1990. Studia i szkice*, red. S. Ligarski, M. Siedziako, Szczecin–Warszawa 2019, s. 87.

Data rejestracji	Nr rejestracyjny	Kategoria i kryptonim sprawy	Uwagi
			od 1986 r. nauczyciela w SP w Tęgoborzy, współorganizatora i uczestnika. Duszpasterstwa Ludzi Pracy przy parafii NSPJ w Nowym Sączu i mszy za ojczyznę. KE został przejęty z pionu V SB RUSW w Nowym Sączu. Przez tę jednostkę został zarejestrowany 31 I 1986 r. pod nr. NS-14044.
8 V 1986	NS-16045	KE krypt. „Iwona”	Dotyczył kontroli Urszuli Elżbiety Dudy, nauczycielki i historyk zatrudnionej w Stacji Naukowej Polskiego Towarzystwa Historycznego w Nowym Sączu, uczestniczki mszy za ojczyznę w kościele „kolejowym” w Nowym Sączu. Prywatnie była szwagierką Andrzeja Gwiazdy.
12 V 1986	NS-16061	KE krypt. „Kolekcjoner”	Dotyczył kontroli Jerzego Zacharki ⁴⁵ , działacza „S” zatrudnionego w WSS w Zakopanem, podejrzanego o kolportaż „Biuletynu Podhalańskiego” ⁴⁶ i innych wydawnictw drugoobiegowych w Zakopanem.
16 V 1986	NS-16075	KE krypt. „Chirurg”	Dotyczył kontroli Elżbiety Krawczyk ⁴⁷ , chirurg zatrudnionej w ZOZ w Rabce. Członkini „S”, w przeszłości należała do KOR, podejrzana była o łączność ze strukturami podziemnymi „S” w Krakowie i Warszawie. KE został przejęty z Wydziału III SB WUSW w Nowym Sączu. Przez tę jednostkę był zarejestrowany 21 VII 1982 r. pod nr. NS-7096.
2 VI 1986	NS-16104	SOS krypt. „Fala”	Dotyczyła wykrycia osób, które 30 V 1986 r. na falach Programu III Polskiego Radia pod szyldem „Podhalańskie Radio

⁴⁵ Zob. J. Szpil, *Jerzy Zacharko* [w:] *Encyklopedia Solidarności...*, t. 4, s. 504.

⁴⁶ Zob. P. Goleń, „*Biuletyn Podhalański*” [w:] *Encyklopedia Solidarności...*, t. 2, s. 46–47.

⁴⁷ Zob. biogram *Elżbieta Janina Krawczyk*, <https://odznaczeni-kwis.ipn.gov.pl/persons/view/db8786de-8a11-4a1f-8499-ba2c304ecd66>, dostęp 6 VI 2021 r.

Data rejestracji	Nr rejestracyjny	Kategoria i kryptonim sprawy	Uwagi
27 III 1982	NS-6871	SOR krypt. „Grafik”	Solidarności Walczącej” wyemitowały audycję poświęconą opieszałości władz polskich po katastrofie w elektrowni atomowej w Czarnobylu.
3 XII 1986	NS-16421	KE krypt. „Długi”	Sprawa została przejęta z Wydziału V SB WUSW w Nowym Sączu w lipcu 1986 r. Dotyczyła rozpracowania środowiska nowotarskich członków „S”, zatrudnionych w różnych zakładach (m.in. NZPS „Podhale”) i instytucjach, zaangażowanych w wydawanie i kolportaż pisma „Janosik” oraz innych wydawnictw bezdebitowych. Wśród rejestrowanych figurantów w jej ramach inwigilowani byli Julian Obara, Franciszek Tomaszkowicz, Jan Głuch, Wojciech Jasiński, Edward Strusiewicz, Jan Studentowicz ⁴⁸ , Krzysztof Kuranda. Poza tym SB, realizując tę sprawę, kontrolowała także figurantów innych spraw, m.in. Marię Zielińską, Antoniego Antolaka ⁴⁹ , Krzysztofa Owczarka i Władysława Skalskiego.
3 XII 1986	NS-16421	KE krypt. „Długi”	Dotyczył kontroli Krzysztofa Kurandy z Nowego Targu, nauczyciela historii w SP w Morawczynie Dolnej, członka teatru przy parafii NSPJ w Nowym Targu, współorganizatora (1983) spotkań tzw. uniwersytetu latającego w Nowym Targu oraz duszpasterstwa młodzieżowego przy tej parafii, kolportera „Janosika” i innych czasopism drugiego obiegu. KE został przejęty z pionu III SB RUSW w Nowym Targu. Przez tę jednostkę został zarejestrowany 20 VIII 1986 r. pod nr. NS-16227.

⁴⁸ Zob. S. Chmura, *Jan Studentowicz* [w:] *Encyklopedia Solidarności...*, t. 3, s. 580.

⁴⁹ Zob. biogram *Antoni Krzysztof Antolak*, <https://odznaczeni-kwis.ipn.gov.pl/persons/view/864632a5-a30b-43ce-af6c-3292e405dd7e>, dostęp 6 VI 2021 r.

Data rejestracji	Nr rejestracyjny	Kategoria i kryptonim sprawy	Uwagi
6 III 1987	NS-16537	KE krypt. „Weteran”	Dotyczył kontroli Jana Studentowicza, nauczyciela historii w SP nr 5 w Nowym Targu, członka „S”, współzałożyciela i wydawcy pisma „Janosik”, współorganizatora i uczestnika mszy za ojczyznę w kościele NSPJ w Nowym Targu. KE został przejęty z pionu III SB RUSW w Nowym Targu. Przez tę jednostkę został zarejestrowany 5 III 1986 r. pod nr. NS-15012.
21 V 1987	NS-16730	SOR krypt. „Plagiat”	Dotyczyła wykrycia wydawców i drukarzy pisma „Wiadomości Nowosądeckie” ⁵⁰ oraz rozpracowania systemu kolportażu pisma w Nowym Sączu i okolicach. Sprawa przejęta z Wydziału III SB WUSW w Nowym Sączu. Przez tę jednostkę została zarejestrowana 24 V 1985 r. jako SOS „Plagiat” pod nr. NS-12414.
22 V 1987	NS-16735	SOR krypt. „Halny”	Dotyczyła rozpracowania Józefa Jerzego Jureckiego ⁵¹ , pracownika Funduszu Wczasów Pracowniczych w Zakopanem, wydawcy i kolportera „Biuletynu Podhalańskiego”, a także kolportera innych pism bezdebitowych. W sprawie inwigilowano również inne osoby z terenu Zakopanego, podejrzewane o kolportaż „BP”. Sprawa przejęta z Wydziału III SB. Przez tę jednostkę została zarejestrowana 25 IV 1986 r. jako KE „Działacz” pod nr. NS-16028.

⁵⁰ Pismo pierwotnie ukazywało się pod tytułem „Nowosądeckie Wiadomości”. Zob. P. Goleń, „Nowosądeckie Wiadomości” [w:] *Encyklopedia Solidarności...*, t. 1, s. 320. Na temat działań SB w celu wykrycia kolejnych redakcji pisma zob. M. Kasprzycki, *Służba Bezpieczeństwa wobec „Nowosądeckich Wiadomości” i „Wiadomości Nowosądeckich”*, „Studia Sandecjana” 2021, t. 2, s. 284–287.

⁵¹ Zob. S. Chmura, *Jurek Jurecki* [w:] *Encyklopedia Solidarności...*, t. 3, s. 215–216.

Data rejestracji	Nr rejestracyjny	Kategoria i kryptonim sprawy	Uwagi
1 VII 1987	NS-16798	SOR krypt. „Szeł”	Dotyczyła rozpracowania Andrzeja Szkaradka, wówczas pracownika prywatnego zakładu remontowo-budowlanego, członka Komisji Interwencji i Praworządności „S” Regionu Małopolska, członka Duszpasterstwa Ludzi Pracy przy parafii NSPJ, współorganizatora i uczestnika mszy za ojczyznę. Sprawa przejęta z Wydziału V SB WUSW w Nowym Sączu. Przez tę jednostkę została zarejestrowana 24 I 1985 r. jako KE „Szeł” pod nr. NS-11443.

Źródło: Zestawienie własne na podstawie akt spraw, dzienników rejestracyjnych i archiwalnych oraz kartotek.

Tabela 3. Rozmieszczenie spraw wg miejsca ich realizacji

Nowy Sącz i okolice	Nowy Targ i okolice	Zakopane	Rabka
KE krypt. „Fanatyk”	SOR krypt. „Grafik”	KE krypt. „Kolekcjoner”	KE krypt. „Chirurg”
KE krypt. „Iwona”	KE krypt. „Długi”	SOR krypt. „Halny”	
SOR krypt. „Plagiat”	KE krypt. „Weteran”	SOS krypt. „Fala”	
SOR krypt. „Szeł”			

Źródło: Zestawienie własne na podstawie akt spraw, dzienników rejestracyjnych i archiwalnych oraz kartotek.

Osobowe źródła informacji wykorzystywane przez Inspektorat 2 SB

Inspektorat 2 SB miał do swojej dyspozycji co najmniej 15 osobowych źródeł informacji⁵² – 9 tajnych współpracowników, 2 dysponentów lokali

⁵² Założenie, że było ich co najmniej 15, wynika z wiedzy na temat aktywności operacyjnej Inspektoratu 2 SB. Na podstawie analizy dziennika rejestracyjnego KW MO / WUSW w Nowym Sączu ustalono 14 OZI. Piętnaste osobowe źródło informacji – KO ps. „Davin” – zostało przekazane 29 IV 1986 r. do Inspektoratu 2 SB bezpośrednio z Sekcji „B” Wydziału Zabezpieczenia Operacyjnego SB WUSW w Nowym Sączu, co udało się ustalić dzięki zapisom w dzienniku korespondencyjnym. Źródło to po przejęciu przez Inspektorat 2 SB nie zostało przerejestrowane w dzienniku rejestracyjnym, jego przekazanie zgłoszono jedynie na karcie E-16 i odnotowano przy

przejsiowych (do eksploatacji podsłuchu pokojowego), 2 kontakty operacyjne i 2 lokale kontaktowe⁵³. Z tej liczby funkcjonariusze Inspektoratu 2 SB sami pozyskali 5 TW i kontakt operacyjny, a także zorganizowali 2 lokale kontaktowe (po jednym w Nowym Sączu⁵⁴ i Nowym Targu⁵⁵). Ujmując rzecz chronologicznie – pierwszym osobowym źródłem, jakim dysponował Inspektorat 2 SB, był KO ps. „Davin”. 29 kwietnia 1986 r. został on przekazany do tej jednostki, ponieważ ppor. Rączka, funkcjonariusz go obsługujący, od 1 kwietnia 1986 r. przeszedł do Inspektoratu 2 SB⁵⁶. KO „Davin” nie otrzymał żadnych zadań do konkretnych spraw operacyjnych (zresztą Inspektorat 2 SB jeszcze ich wówczas nie prowadził), lecz prawdopodobnie miał zbierać informacje z Zakopanego, w tym również w zakresie wspomnianej obserwacji przyjeżdżających do stolicy Tatr figurantów. Realizował je we wcześniejszym okresie, m.in. „zabezpieczał” wspomniany pogrzeb gen. Boruty-Spiechowicza⁵⁷. Taki pomysł na „zagospodarowanie” KO „Davin” w praktyce się jednak nie sprawdził i w marcu 1987 r. ppor. Rączka uznał, że należy tę współpracę zakoń-

nr. rej. NS-566 w dzienniku rejestracyjnym. Dlatego też nie można wykluczyć, że Inspektorat 2 SB w podobny sposób czasowo wykorzystywał inne przekazane do jego dyspozycji OZI, których jednak nie przerejestrował w dzienniku rejestracyjnym i dlatego obecnie trudno to zweryfikować.

⁵³ Na temat obowiązujących wówczas w resorcie spraw wewnętrznych kategorii osobowych źródeł informacji zob. F. Musiał, *Podręcznik bezpieki...*, s. 87–168; W. Sawicki, *Osobowe źródła informacji organów bezpieczeństwa Polski Ludowej* [w:] *Osobowe źródła informacji – zagadnienia metodologiczno-źródłoznawcze*, red. F. Musiał, Kraków 2008, s. 18, 21–25; M. Komaniecka, *Osobowe źródła informacji w technice operacyjnej* [w:] *Osobowe źródła informacji...*, s. 253–262.

⁵⁴ Według zapisów ewidencyjnych i dokumentów operacyjnych SB 18 VII 1987 r. zarejestrowany przez Inspektorat 2 SB jako kandydat na dysponenta LK pod nr. rej. NS-16822, 27 VIII 1987 r. pozyskany (podpisano umowę dot. korzystania z mieszkania) jako dysponent LK krypt. „Beskid”, 1 IX 1987 r. przekwalifikowany w dzienniku rejestracyjnym na LK. Mieszkanie zlokalizowane było w Nowym Sączu przy ul. Rejtana. Odbywały się w nim spotkania z TW ps. „Chart” i TW ps. „Mocny”. Wyłączono z sieci OZI w styczniu 1990 r., dokumentację LK krypt. „Beskid” złożono w archiwum 15 II 1990 r. (AIPN Kr, 00309/2, Dziennik rejestracyjny, k. 110 (PDF); AIPN Kr, 0032/3077, Teczka personalna dysponenta LK „Beskid”).

⁵⁵ Według zapisów ewidencyjnych i dokumentów operacyjnych SB 24 IX 1987 r. zarejestrowany przez Inspektorat 2 SB jako kandydat na dysponenta LK pod nr. rej. NS-16891, tego samego dnia został pozyskany (podpisano umowę dot. korzystania z mieszkania) jako dysponent LK krypt. „Gorce”, 7 X 1987 r. przekwalifikowany w dzienniku rejestracyjnym na dysponenta LK. Mieszkanie zlokalizowane było w Nowym Targu przy ul. Sikorskiego. Wyłączony z sieci OZI w październiku 1988 r., dokumentację LK krypt. „Gorce” złożono w archiwum 19 XI 1988 r. (AIPN Kr, 00309/2, Dziennik rejestracyjny, k. 112 (PDF); AIPN Kr, 0032/2347, Teczka personalna dysponenta LK krypt. „Gorce”).

⁵⁶ AIPN Kr, 00142/1, Karta E-15 z kartoteki ogólnoinformacyjnej KW MO / WUSW w Krakowie, Nowym Sączu, Tarnowie dot. KO ps. „Davin”, nr rej. NS-566.

⁵⁷ AIPN Kr, 0032/1978, t. 2, Teczka robocza KO ps. „Smrek”/„Davin”, Informacja spisana ze słów KO ps. „Davin”, Zakopane, 23 X 1985 r., b.p.

czyć – „w związku z dalszą niemożliwością wykorzystania KO w realizacji zadań [...] [oraz do] zdobywania i pogłębiania informacji pozostających w naszym bezpośrednim zainteresowaniu”⁵⁸.

Tabela 4. Wykaz osobowych źródeł informacji wykorzystywanych przez Inspektorat 2 SB

OZI	SPRAWY
<p>KO ps. „Davin” – wg zapisów ewidencyjnych i dokumentów operacyjnych SB 12 XII 1975 r. pozyskany do współpracy w charakterze kontaktu operacyjnego ps. „Smrek” przez funkcjonariusza Wydziału „B” SB KW MO w Nowym Sączu, 16 XII 1975 r. zarejestrowany pod nr. rej. NS-566 jako kontakt operacyjny. Był wówczas kierownikiem działu gastronomicznego hotelu „Kasprowy” w Zakopanem. Do Inspektoratu 2 SB jako KO „Davin” (pseudonimu tego używał od 1985 r.) został przekazany 29 IV 1986 r. Był wówczas kierownikiem sklepu ajencyjnego w Zakopanem. 24 IV 1987 r. ppor. Rączka zwrócił się z prośbą o wyrażenie zgody na przerwanie współpracy z KO „Davin” i złożenie dokumentacji w archiwum z powodu braku możliwości operacyjnych⁵⁹.</p>	poza sprawami
<p>TW ps. „Władek” – wg zapisów ewidencyjnych SB 21 VI 1986 r. został zarejestrowany jako KTW pod nr. rej. NS-16156 przez Inspektorat 2 SB WUSW w Nowym Sączu, 4 VII 1986 r. przekwalifikowany w dzienniku rejestracyjnym na TW „Władek”. Był nauczycielem w Zespole Szkół Rolniczych w Tęgorozie, a pozyskany został do kontroli Józefa Jungiewicza (KE „Fanatyk”). W listopadzie 1988 r. przekazany do Wydziału III SB WUSW w Nowym Sączu. Dokumentację złożono w archiwum 18 XII 1989 r. pod nr. 4235/I, a następnie zniszczono⁶⁰.</p>	KE krypt. „Fanatyk”

⁵⁸ *Ibidem*, Notatka służbowa dot. spotkania z KO ps. „Davin”, Nowy Targ, 11 III 1987 r., b.p.

⁵⁹ AIPN Kr, 00309/1, Dziennik rejestracyjny KW MO / WUSW w Nowym Sączu 1975–1985, k. 22 (PDF); AIPN Kr, 00142/1, Karta EO-4/74 z kartoteki ogólnoinformacyjnej KW MO / WUSW w Krakowie, Nowym Sączu, Tarnowie dot. KO ps. „Smrek”/„Davin”; AIPN Kr, 0032/1978, t. 1–2, Teczka personalna i pracy KO ps. „Smrek”/„Davin”.

⁶⁰ AIPN Kr, 00309/2, Dziennik rejestracyjny KW MO / WUSW w Nowym Sączu 1985–1990, k. 86 (PDF); AIPN Kr, 00142/1, Karta EO-4/77 z kartoteki ogólnoinformacyjnej KW MO / WUSW w Krakowie, Nowym Sączu, Tarnowie dot. TW ps. „Władek”; AIPN Kr, 084/1, Karta Mkr-2 z kartoteki pseudonimów i kryptonimów KW MO / WUSW w Krakowie, Nowym Sączu, Tarnowie dot. TW ps. „Władek”;

OZI

SPRAWY

TW ps. „Kazimierz” – wg zapisów ewidencyjnych i dokumentów operacyjnych SB zarejestrowany 21 VI 1987 r. jako KTW pod nr. rej. NS-16157 przez Inspektorat 2 SB WUSW w Nowym Sączu. Pozyskany do współpracy przez ppor. Andrzeja Zbroga 11 VII 1987 r. jako TW „Kazimierz”, 16 VII 1987 r. przekwalifikowany w dzienniku rejestracyjnym na TW. Miał być wykorzystywany do inwigilacji Jerzego Zacharki i „zabezpieczenia” Zakopiańskich Warsztatów Wzorcowych „Cepelia”, gdzie pracował jako instruktor chałupnik. Wyłączony z sieci OZI w październiku 1988 r., 28 X 1988 r. dokumentację TW „Kazimierz” złożono w archiwum⁶¹.

KE krypt. „Kolekcjoner”
SOR krypt. „Halny”

TW ps. „Orzeł” – w październiku 1984 r., korzystając z przepisów ustawy o amnestii, zgłosił się do RUSW w Nowym Targu i ujawnił swoją konspiracyjną działalność na terenie Nowego Targu. SB uznała to za dogodny moment do opracowania go w charakterze TW. Według zapisów ewidencyjnych i dokumentów operacyjnych SB 22 X 1984 r. zarejestrowany pod nr. rej. NS-10670 jako KTW przez pion V SB RUSW w Nowym Targu, pozyskany 16 XI 1984 r. jako TW „Orzeł”, 20 XI 1984 r. przekwalifikowany w dzienniku rejestracyjnym na TW. W lipcu 1986 r. w związku z przekazaniem do Inspektoratu 2 SB SOR „Grafik” TW „Orzeł” został przejęty przez ppor. Kosteckiego z tej jednostki SB, a 19 VIII 1986 r. przeniejstrowany pod nr. rej. NS-16225. W listopadzie 1988 r. przekazany do Wydziału III SB WUSW w Nowym Sączu. Wyłączony z sieci OZI w styczniu 1990 r., 9 II 1990 r. dokumentację TW „Orzeł” złożono w archiwum⁶².

SOR krypt. „Grafik”
KE krypt. „Długi”

AIPN Kr, 084/1, Karta EO-4-B/77/III z kartoteki pseudonimów i kryptonimów KW MO / WUSW w Krakowie, Nowym Sączu, Tarnowie dot. TW ps. „Władek”, nr rej. NS-16156.

⁶¹ AIPN Kr, 00309/2, k. 86 (PDF); AIPN Kr, 00142/1, Karta EO-4/77 z kartoteki ogólnoinformacyjnej KW MO/ WUSW w Krakowie, Nowym Sączu, Tarnowie dot. TW ps. „Kazimierz”; AIPN Kr, 0032/2326, t. 1–2, Teczka personalna i pracy TW ps. „Kazimierz”.

⁶² AIPN Kr, 00309/1, k. 351 (PDF); AIPN Kr, 00309/2, k. 89 (PDF); AIPN Kr, 00142/1, Karta EO-4/77 z kartoteki ogólnoinformacyjnej KW MO / WUSW w Krakowie, Nowym Sączu, Tarnowie dot. TW ps. „Orzeł”; AIPN Kr, 0032/3065, t. 1–2, Teczka personalna i pracy TW ps. „Orzeł”.

OZI

SPRAWY

TW ps. „Chart” – wg zapisów ewidencyjnych i dokumentów operacyjnych SB 5 IX 1986 r. zarejestrowany przez Inspektorat 2 SB jako KTW pod nr. rej. NS-16260, pozyskany do współpracy 7 V 1987 r. jako TW „Chart”. Celem werbunku była inwigilacja Elżbiety Urszuli Dudy, z którą TW się przyjaźnił. W listopadzie 1988 r. przekazany do Wydziału III SB WUSW w Nowym Sączu. Wyłączony z sieci OZI w styczniu 1990 r. 8 II 1990 r. dokumentację TW „Chart” złożono w archiwum⁶³.

KE krypt. „Iwona”
SOR krypt. „Szefer”

TW ps. „Pershing” – wg zapisów ewidencyjnych i dokumentów operacyjnych SB 7 VI 1985 r. zarejestrowany przez pion V SB RUSW w Nowym Targu jako KTW pod nr. rej. NS-12606, pozyskany do współpracy 20 VI 1985 r. jako dysponent lokalu przejściowego / TW „Pershing”, a 5 VII 1985 r. przekwalifikowany w dzienniku rejestracyjnym na TW. Po przekazaniu z Wydziału V SB do Inspektoratu 2 SB przeniejstrowany 21 X 1986 r. pod nr. rej. NS-16344. Ponieważ był sąsiadem Kurandy, werbunek miał na celu wykorzystywanie jego mieszkania jako lokalu przejściowego do eksploatacji podsłuchu pokojowego krypt. „Granit”, instalowanego okresowo w mieszkaniu Kurandy. Działania te realizowano w ramach SOR „Grafik” i KE „Długi”. Wyłączony z sieci OZI w sierpniu 1987 r., 16 X 1987 r. dokumentację TW „Pershing” złożono w archiwum⁶⁴.

KE krypt. „Długi”

TW ps. „Anna” – wg zapisów ewidencyjnych i dokumentów operacyjnych SB 2 IX 1985 r. zarejestrowana przez Wydział V SB WUSW w Nowym Sączu jako KTW pod nr. rej. NS-13217, pozyskana do współpracy 27 IX 1985 r. jako dysponentka lokalu przejściowego / TW „Anna”. Po przekazaniu do Inspektoratu 2 SB przeniejstrowana 21 X 1986 r. pod nr. rej. NS-16345. Ponieważ była sąsiadką Marii Zielińskiej (KE „Żaba”), werbunek miał na celu wykorzystywanie jej mieszkania jako lokalu przejściowego do eksploatacji podsłuchu pokojowego

SOR krypt. „Grafik”

⁶³ AIPN Kr, 00309/2, k. 90 (PDF); AIPN Kr, 00142/1, Karta EO-4/77 z kartoteki ogólnoinformacyjnej KW MO / WUSW w Krakowie, Nowym Sączu, Tarnowie dot. TW ps. „Chart”; AIPN Kr, 0032/3057, t. 1–2, Teczka personalna i pracy TW ps. „Chart”.

⁶⁴ AIPN Kr, 00309/2, k. 24, 93 (PDF); AIPN Kr, 00142/1, Karta EO-4/77 z kartoteki ogólnoinformacyjnej KW MO / WUSW w Krakowie, Nowym Sączu, Tarnowie dot. TW ps. „Pershing”; AIPN Kr, 0032/2117, t. 1–3, Teczka personalna i pracy TW ps. „Pershing”.

OZI

SPRAWY

„Żaba”, instalowanego okresowo w mieszkaniu Zielińskiej. Wyłączona z sieci OZI w lutym 1988 r. w związku z planowanym wyjazdem do Austrii, 18 II 1988 r. dokumentację TW „Anna” złożono w archiwum⁶⁵.

TW ps. „Zosia” – wg zapisów ewidencyjnych SB 8 XII 1986 r. zarejestrowana przez Inspektorat 2 SB jako KTW pod nr. rej. NS-16424, 20 XII 1986 r. przekwalifikowana w dzienniku rejestracyjnym na TW „Zosia”. Była nauczycielką w SP w Maruszynie Dolnej i została pozyskana do SOR „Grafik”. W listopadzie 1988 r. przekazana do Wydziału III SB WUSW w Nowym Sączu. Dokumentację TW „Zosia” zniszczono w 1990 r. w jednostce operacyjnej⁶⁶.

KE krypt. „Długi”
SOR krypt. „Grafik”

TW ps. „Roman II” – wg zapisów ewidencyjnych i dokumentów operacyjnych SB formalnie pozyskany przez Wydział V SB KW MO w Nowym Sączu do współpracy jako TW ps. „Bro” (później jako „Roman II”) 6 V 1982 r. po opuszczeniu ośrodka dla internowanych, choć w rzeczywistości informacje SB przekazywał już w lutym 1982 r. Zmianę kategorii w dzienniku rejestracyjnym przy nr rej. NS-5155 odnotowano pod datą 19 V 1982 r. Wykorzystywany wówczas do inwigilacji byłych członków „S” zatrudnionych w NZPS „Podhale” i SOR „Grafik”. Po przekazaniu do Inspektoratu 2 SB przeniejstrowany 11 XII 1986 r. pod nr. rej. NS-16433. Wykorzystywany nadal do SOR „Grafik”, realizował m.in. zadania mające na celu dotarcie do redakcji „Janosika”. Wyłączony z sieci OZI w styczniu 1990 r., 9 II 1990 r. dokumentację TW „Roman II” złożono w archiwum⁶⁷.

SOR krypt. „Grafik”

⁶⁵ AIPN Kr, 00309/2, k. 45, 93 (PDF); AIPN Kr, 00142/1, Karta EO-4/77 z kartoteki ogólnoinformacyjnej KW MO / WUSW w Krakowie, Nowym Sączu, Tarnowie dot. TW ps. „Anna”; AIPN Kr, 0032/2191, t. 1–2, Teczka personalna i pracy TW ps. „Anna”.

⁶⁶ AIPN Kr, 00309/2, k. 95 (PDF); AIPN Kr, 00142/1, Karta EO-4/77 z kartoteki ogólnoinformacyjnej KW MO / WUSW w Krakowie, Nowym Sączu, Tarnowie dot. TW ps. „Zosia”; AIPN Kr, 084/1, Karta EO-4-B/77/III z kartoteki pseudonimów i kryptonimów KW MO / WUSW w Krakowie, Nowym Sączu, Tarnowie dot. TW ps. „Zosia”, nr rej. NS-16424.

⁶⁷ AIPN Kr, 00309/1, k. 186 (PDF); AIPN Kr, 00309/2, k. 96 (PDF); AIPN Kr, 00142/1, Karta EO-4/77 z kartoteki ogólnoinformacyjnej KW MO / WUSW w Krakowie, Nowym Sączu, Tarnowie dot. TW ps. „Roman II”; AIPN Kr, 0032/3066, t. 1–2, Teczka personalna i pracy TW ps. „Roman II”.

OZI

SPRAWY

TW ps. „Edek” – wg zapisów ewidencyjnych i dokumentów operacyjnych SB 28 I 1982 r. zarejestrowany pod nr. rej. NS-6603 przez Wydział IV SB KW MO w Nowym Sączu jako KTW, pozyskany do współpracy 16 IV 1983 r. jako TW „Edek”, 3 V 1983 r. przekwalifikowany w dzienniku rejestracyjnym na TW. Jako leśniczy Nadleśnictwa w Nowym Targu miał być wykorzystywany do kontroli sektora rolniczego oraz byłych członków „S” RI z rejonu Raby Wyżnej. Po przekazaniu do Inspektoratu 2 SB przerejestrowany 20 XII 1986 r. pod nr. rej. NS-16458. Zakładano, że ww. będzie miał operacyjne możliwości kontroli figurantów SOR „Grafik”, zamieszkałych na terenie gm. Raba Wyżna (m.in. Antoniego Antolaka i Stanisława Kaleciaka). Gdy okazało się, że nie był w stanie wykonywać zadań w tym kierunku, 19 V 1987 r. został przekazany do pionu VI SB RUSW w Rabce⁶⁸.

SOR krypt. „Grafik”

TW ps. „Józef” – wg zapisów ewidencyjnych i dokumentów operacyjnych SB 23 III 1987 r. zarejestrowany pod nr. rej. NS-16600 przez Inspektorat 2 SB jako KTW, pozyskany do współpracy 18 IX 1987 r. jako TW „Józef”, 23 IX 1987 r. przekwalifikowany w dzienniku rejestracyjnym na TW. Miał być wykorzystywany do inwigilacji Jana Studentowicza, którego był szwagrem. Wyłączony z sieci OZI w listopadzie 1988 r., 22 XI 1988 r. dokumentację TW „Józef” złożono w archiwum⁶⁹.

KE krypt. „Weteran”

KO ps. „MJ”/„Jan” – wg zapisów ewidencyjnych i dokumentów operacyjnych SB 11 V 1987 r. zarejestrowany przez Inspektorat 2 SB pod nr. rej. NS-16702 jako kontakt operacyjny „MJ”/„Jan”. Wykorzystywany był do obserwacji Jana Studentowicza, którego był sąsiadem. Dokumentację KO „MJ” złożono w archiwum 19 XI 1988 r.⁷⁰

KE krypt. „Weteran”

⁶⁸ AIPN Kr, 00309/1, k. 237 (PDF); AIPN Kr, 00309/2, k. 97 (PDF); AIPN Kr, 00142/1, Karta EO-4/77 z kartoteki ogólnoinformacyjnej KW MO / WUSW w Krakowie, Nowym Sączu, Tarnowie dot. TW ps. „Edek”; AIPN Kr, 0032/2689, t. 1–2, Teczka personalna i pracy TW ps. „Edek”.

⁶⁹ AIPN Kr, 00309/2, k. 102 (PDF); AIPN Kr, 00142/1, Karta EO-4/77 z kartoteki ogólnoinformacyjnej KW MO / WUSW w Krakowie, Nowym Sączu, Tarnowie dot. TW ps. „Józef”; AIPN Kr, 0032/2353, t. 1–2, Teczka personalna i pracy TW ps. „Józef”.

⁷⁰ AIPN Kr, 00309/2, k. 106 (PDF); AIPN Kr, 00142/1, Karta EO-4/77 z kartoteki ogólnoinformacyjnej KW MO / WUSW w Krakowie, Nowym Sączu, Tarnowie dot. KO ps. „MJ”; AIPN Kr, 084/1, Karta Mkr-2 z kartoteki pseudonimów i kryptonimów

OZI

SPRAWY

TW ps. „Mocny” – wg zapisów ewidencyjnych i dokumentów operacyjnych SB pozyskany do współpracy 22 III 1980 r. przez Wydział III-A SB KW MO w Nowym Sączu (następnie Wydział V SB) jako TW „Mocny”, zarejestrowany 24 III 1980 r. pod nr. rej. NS-4364. Początkowo wykorzystywany do „zabezpieczenia” sytuacji w Sądeckich Zakładach Elektro-Węglowych (SO krypt. „Elektroda”), po powstaniu „S” inwigilował członków związku. Po przekazaniu do Inspektoratu 2 SB przeniejstrowany 23 X 1987 r. pod nr. rej. NS-16936, miał być wykorzystywany do inwigilacji Andrzeja Szkaradka oraz realizacji zadań w ramach SOR „Plagiat”. W listopadzie 1988 r. przekazany do Wydziału III SB WUSW w Nowym Sączu. Wyłączony z sieci OZI w styczniu 1990 r., 9 II 1990 r. dokumentację TW „Mocny” złożono w archiwum⁷¹.

Źródło: Zestawienie własne na podstawie akt spraw, dzienników rejestracyjnych i archiwalnych oraz kartotek.

Z analizy dokumentacji operacyjnej i kartotek wynika, że najwięcej osobowych źródeł informacji wykorzystywano do przedsięwzięć w ramach kwestionariuszy ewidencyjnych o kryptonimach „Długi” i „Weteran” oraz SOR „Grafik”, które należy traktować jako jedno wielowątkowe rozpracowanie. Było to 8 osobowych źródeł informacji, w tym 5 tajnych współpracowników, 1 kontakt operacyjny i 2 dysponentów lokali przejściowych (TW ps. „Pershing” i TW ps. „Anna”), którzy umożliwili czasową eksploatację podsłuchów pokojowych w mieszkaniach Krzysztofa Kurandy i Marii Zielińskiej.

Na podstawie zachowanej dokumentacji można postawić hipotezę, że jednym z najbardziej wartościowych źródeł pozostających w dyspozycji Inspektoratu 2 SB i angażowanych do realizacji zadań w wymienionych sprawach był TW ps. „Orzeł”. Od chwili werbunku jesienią 1984 r. wykorzystywany w SOR „Grafik” i inwigilacji Kurandy, przyczynił się m.in. do przejęcia dużej liczby „podziemnych” wydawnictw w październiku 1985 r. W 1986 r., gdy jeszcze był „na kontakcie” Wydziału V SB, stał się elementem gry operacyjnej, którą Wydział III Departamentu V

KW MO / WUSW w Krakowie, Nowym Sączu, Tarnowie dot. KO ps. „Jan”; AIPN Kr, 0032/2348, Teczka personalna KO ps. „MJ”.

⁷¹ AIPN Kr, 00309/1, k. 157 (PDF); AIPN Kr, 00309/2, k. 114 (PDF); AIPN Kr, 00142/1, Karta EO-4/77 z kartoteki ogólnoinformacyjnej KW MO / WUSW w Krakowie, Nowym Sączu, Tarnowie dot. TW ps. „Mocny”; AIPN Kr, 0032/3063, t. 1–2, Teczka personalna i pracy TW ps. „Mocny”.

MSW prowadził wobec ponadzakładowej struktury o nazwie „Krajowe Porozumienie Zakładów Pracy”, rozpracowywanej przez SB w ramach sprawy obiektowej krypt. „Sieć”. Zadania pod tym kątem miał realizować również po przekazaniu go do Inspektoratu 2 SB⁷². Na poletku nowotarskim TW „Orzeł” był najważniejszym źródłem w przedsięwzięciach zmierzających do ustalenia redakcji „Janosika” i rozpracowania sieci kolportażu. Planowano również z jego udziałem ofensywne działania wobec Kurandy, m.in. wprowadzenie TW do grupy figuranta, z którą planował zakłócić kampanię przedreferendalną w listopadzie 1987 r. przez „kolportaż wrogich ulotek oraz wykonanie napisów na terenie Nowego Targu nawołujących do jego bojkotu”. Osiągnięcie tego celu miało także pomóc w realizacji SOR „Grafik”⁷³.

Jeśli chodzi o działania wobec figurantów w Zakopanem, to Inspektorat 2 SB zdołał jedynie zorganizować agenturę do kontroli zachowania Jerzego Zacharki. Głównym zadaniem TW ps. „Kazimierz” była obserwacja figuranta kwestionariusza ewidencyjnego krypt. „Kolekcjoner”, którego był sąsiadem, opis osób go odwiedzających oraz notowanie numerów rejestracyjnych i marek samochodów przyjeżdżających pod dom Zacharki. Przy okazji w miejscu pracy (Zakopiańskie Zakłady Wzorcowe „Cepelia”) inwigilował byłych członków Solidarności, a dla wzbudzenia ich zaufania wręczał im do poczytania egzemplarze „Janosika”, użyczone przez SB. Policja polityczna liczyła, że w ten sposób uzyska wiedzę o kolporterach „Biuletynu Podhalańskiego”⁷⁴.

Z kolei prowadząc inwigilację Jureckiego, Inspektorat 2 SB bazował na okresowej eksploatacji podsłuchu telefonicznego i doniesieniach agentury wykorzystywanej przez inne pionysy SB, natomiast sam nie pozyskał do współpracy żadnego źródła, które miało możliwość kontroli tego figuranta⁷⁵.

⁷² AIPN Kr, 0032/3073, t. 1, Teczka personalna TW ps. „Orzeł”, Charakterystyka TW ps. „Orzeł”, nr rej. NS-10670, Nowy Sącz, 30 VI 1986 r., b.p.; *ibidem*, Plan kombinacji operacyjnej do SO krypt. „Sieć” prowadzonej przez Wydział III Departamentu V MSW, Warszawa, 25 VIII 1985 r., b.p.; *ibidem*, Plan kombinacji operacyjnej realizowanej przy współudziale Departamentu V MSW do SO krypt. „Sieć”, Nowy Sącz, 1 IX 1986 r., b.p.

⁷³ *Ibidem*, Plan operacyjnego wykorzystania i szkolenia TW ps. „Orzeł”, nr rej. NS-16225, Nowy Sącz, 2 II 1987 r., b.p.

⁷⁴ AIPN Kr, 0032/2326, t. 1, Teczka personalna TW ps. „Kazimierz”, Charakterystyka TW ps. „Kazimierz”, nr rej. NS-16157, Nowy Sącz, 22 XII 1986 r., k. 24; *ibidem*, t. 2, Teczka pracy TW ps. „Kazimierz”, Notatka służbowa ze spotkania odbytego 4 XII 1986 r. z TW ps. „Kazimierz”, nr rej. NS-16157, Nowy Sącz, 5 XII 1986 r., k. 17–17v; *ibidem*, Notatka służbowa ze spotkania z TW ps. „Kazimierz”, nr rej. NS-16157, odbytego 19 V 1987 r. w Zakopanem, Nowy Sącz, 20 V 1987 r., k. 27–28.

⁷⁵ AIPN Kr, 033/1000, t. 1, Wyciąg z informacji operacyjnej przekazanej przez TW ps. „Rubin” (na „kontakcie” Wydziału III SB WUSW w Nowym Sączu) na spotkaniu

Z powodu zniszczenia dokumentacji SOR „SzeŹ” oraz teczek pracy TW ps. „Mocny” nie moŹna ocenić stopnia inwigilacji Szkaradka oraz skutecznoŹci działań podejmowanych w sprawie.

Kandydaci na osobowe Źródła informacji róŹnej kategorii, typowani do werbunku przez Inspektorat 2 SB

Proces typowania i opracowywania przez funkcjonariuszy Inspektoratu 2 SB kandydatów na róŹne kategorie osobowych Źródeł informacji to kolejny element działań tej jednostki, który pozwala odpowiezieć na pytanie, jakie zadania w ramach realizowanych spraw były dla niej priorytetowe. Inspektorat 2 SB wytypował i zarejestrował w dzienniku ewidencji operacyjnej WUSW dwunastu kandydatów na osobowe Źródła informacji. Z tej liczby zniszczono dokumentację tylko jednego kandydata na TW (mieszkańca Nowego Sącza, a więc typowanego do jednej z czterech „sąddeckich” spraw)⁷⁶, dzieki czemu tecki pozostałych jedenastu kandydatów dostarczają wiedzy na temat tego, jakie cele przyŹwiecały SB.

Zasadne jest łączne potraktowanie kwestionariuszy ewidencyjnych krypt. „Długi” i krypt. „Weteran” oraz SOR „Grafik”, wszystkie bowiem dotyczyły rozpracowania konspiratorów z Podhala, w tym redaktorów, drukarzy i kolporterów pisma „Janosik”. Widać wyraźnie, Źe traktowano je priorytetowo, gdyŹ aŹ dzieŹsić werbunków dotyczyło tego wielowatkowego rozpracowania. Takie postępowanie funkcjonariuszy było równieŹ efektem kontroli z sierpnia 1987 r. przeprowadzonej przez funkcjonariusza Zespołu ds. SB Wydziału Inspekcji WUSW. UwaŹał on m.in., Źe naleŹało przeanalizować efektywność posiadanej w tym rozpracowaniu agentury i zadać pytanie, „czy przy pomocy tych Źródeł istnieje moŹliwość zrealizowania zamierzonego celu, a jeŹli nie, to wytypować, opracować, pozyskać nowe Źródła, przy pomocy których będzie realna moŹliwość realizacji tego celu”⁷⁷.

18 III 1988 r. w Nowym Sączu, 21 III 1988 r., k. 93; *ibidem*, t. 3, Plan przedŹwzięć operacyjnych w SOR krypt. „Halny”, Nowy Sącz, 20 VII 1987 r., k. 14; AIPN Kr, 061/173, Informacja z 26 VII 1988 r. o wniosku na PT m.in. do SOR krypt. „Halny”, b.p.

⁷⁶ Chodzi o kandydata na TW ps. „SŹ”, mieszkańca Nowego Sącza, zatrudnionego w prywatnym zakładzie rzemieŹlniczym, zarejestrowanego 13 VII 1987 r. pod nr. rej. NS-16814. W listopadzie 1988 r. dokumentację przekazano do Wydziału III SB, 18 XII 1989 r. została ona złoŹona w archiwum pod nr. 4222/I-k, a następnie zniszczona (AIPN Kr, 00309/2, k. 110 [PDF]; AIPN Kr, 00309/3, Dziennik archiwalny KW MO / WUSW w Nowym Sączu, dział – I, 1985–1991, k. 177 [PDF]; AIPN Kr, 00142/1, Karta EO-4/77 z kartoteki ogólnoinformacyjnej KW MO / WUSW w Krakowie, Nowym Sączu, Tarnowie dot. TW ps. „SŹ”).

⁷⁷ AIPN Kr, 299/102, Sprawozdanie z kontroli problemowej przeprowadzonej w zakresie prowadzenia spraw operacyjnego rozpracowania w jednostkach terenowych i wydziałach SłuŹby Bezpieczeństwa woj. nowosąddeckiego, 11 VIII 1987, k. 5.

Spośród wszystkich podejmowanych prób werbunku na szczególną uwagę zasługują wysiłki włożone w zorganizowanie trzech specjalnych punktów zakrytych (SPZ), które w dwóch przypadkach miały posłużyć do obserwacji Krzysztofa Kurandy, a w jednym do obserwacji wejścia do sali katechetycznej przy kościele NSPJ w Nowym Targu, a także lokalu przejściowego (do eksploatacji podsłuchu pokojowego u Studentowicza). Poza tym funkcjonariusze planowali zdobyć wtyczki wśród uczestników spotkań duszpasterskich przy parafii NSPJ w Nowym Targu, w których uczestniczyli m.in. Kuranda i Studentowicz.

Tabela 5. Wykaz spraw i typowanych do nich kandydatów na tajnych współpracowników

Sprawy	KTW
KE krypt. „Długi” / KE krypt. „Weteran” / SOR krypt. „Grafik”	<p>NS-16307 – wg zapisów ewidencyjnych i dokumentów operacyjnych SB 24 IX 1986 r. zarejestrowany jako KTW. Był pracownikiem Miejskiego Ośrodka Kultury w Nowym Targu (fotografem). Próbowano go pozyskać do inwigilacji Kurandy, jednak „z uwagi na niewłaściwe typowanie” postanowiono zrezygnować z werbunku⁷⁸.</p> <p>NS-16531 – wg zapisów ewidencyjnych i dokumentów operacyjnych SB 5 III 1987 r. zarejestrowany jako KTW. Był pracownikiem Wojewódzkiego Urzędu Telekomunikacji, wytypowany do werbunku w związku z przypuszczeniem, że znał Kurandę. Po weryfikacji okazało się, że relacje były słabe i nie miały charakteru koleżeńskiego, dlatego zrezygnowano z planu pozyskania⁷⁹.</p> <p>NS-16631 – wg zapisów ewidencyjnych i dokumentów operacyjnych SB 7 IV 1987 r. zarejestrowana jako KTW. Pracowała w Szkole Sportów Zimowych w Nowym Targu i była członkinią chóru przy parafii NSPJ w Nowym Targu. Wytypowana pod kątem inwigilacji Jana Studentowicza, miała też być wykorzystywana do kontroli Krzysztofa Kurandy, ponieważ uczestniczyła w spotkaniach organizowanych przy parafii NSPJ w Nowym Targu. Zrezygnowano z werbunku po ustaleniu, że KTW nie była zaprzyjaźniona z Kurandą i nie zajmowała się działalnością „nielegalną”⁸⁰.</p> <p>NS-16638 – wg zapisów ewidencyjnych i dokumentów operacyjnych SB 7 IV 1987 r. zarejestrowany jako KTW. Kandydat mieszkał w Nowym Targu, był członkiem KIK.</p>

⁷⁸ AIPN Kr, 0032/1923, Teczka personalna KTW ps. „WŻ”.

⁷⁹ AIPN Kr, 0032/2103, Teczka personalna KTW ps. „JŁ”.

⁸⁰ AIPN Kr, 0032/2328, Teczka personalna KTW ps. „AR”.

Sprawy

KTW

Według „operacyjnego rozeznania” utrzymywał znajomość ze Studentowiczem, „pod którego” zamierzano go pozyskać. Miał też być wykorzystywany do inwigilacji Kurandy, ponieważ uczestniczył w spotkaniach organizowanych przy parafii NSPJ w Nowym Targu. Zrezygnowano z werbunku po ustaleniu, że KTW nie był zaprzyjaźniony z Kurandą⁸¹.

NS-16985 (SPZ) – wg zapisów ewidencyjnych i dokumentów operacyjnych SB 21 XI 1987 r. zarejestrowany jako kandydat na TW (w rzeczywistości kandydat na dysponenta specjalnego punktu zakrytego). Był kierowcą zatrudnionym w PKS. Typowany był pod kątem zorganizowania u niego w mieszkaniu w Nowym Targu specjalnego punktu zakrytego, umożliwiającego stałą obserwację mieszkania Kurandy. Opracowanie przerwano w związku z likwidacją Inspektoratu 2 SB⁸².

NS-16986 (SPZ) – wg zapisów ewidencyjnych i dokumentów operacyjnych SB 21 XI 1987 r. zarejestrowana jako KTW. Była rencistką zamieszkałą w Nowym Targu. Typowana pod kątem zorganizowania u niej w mieszkaniu specjalnego punktu zakrytego, umożliwiającego stałą obserwację mieszkania Kurandy. Opracowanie przerwano w związku z likwidacją Inspektoratu 2 SB⁸³.

NS-16556 – wg zapisów ewidencyjnych i dokumentów operacyjnych SB 11 III 1987 r. zarejestrowany jako KTW. Był kierowcą prywatnej taksówki w Nowym Targu, a w latach 1981–1984 nauczycielem w SP nr 6, gdzie nauczał też Studentowicz, do którego inwigilacji został wytypowany. Z werbunku zrezygnowano w związku z planami wyjazdu kandydata do Austrii⁸⁴.

NS-18015 (lokal przejściowy) – wg zapisów ewidencyjnych i dokumentów operacyjnych SB 9 III 1988 r. zarejestrowana jako kandydatka na dysponenta lokalu przejściowego. Kandydatka była rencistką, sąsiadką Jana Studentowicza. Jej mieszkanie planowano wykorzystać jako lokal przejściowy umożliwiający eksploatację podsłuchu pokojowego do KE „Weteran” i SOR „Grafik”. Zrezygnowano z powodu „braku możliwości operacyjnych wyprowadzenia wszystkich domowników z mieszkania figuranta”⁸⁵.

⁸¹ AIPN Kr, 0032/2327, Teczka personalna KTW ps. „AF”

⁸² AIPN Kr, 0032/2344, Teczka personalna KTW ps. „FB”

⁸³ AIPN Kr, 0032/2346, Teczka personalna KTW ps. „EB”

⁸⁴ AIPN Kr, 0032/1938, Teczka personalna KTW ps. „KG”

⁸⁵ AIPN Kr, 0032/2357, Teczka personalna kandydata na dysponenta lokalu przejściowego (KTW) ps. „HW”

Sprawy

KTW

NS-16851 (SPZ) – wg zapisów ewidencyjnych i dokumentów operacyjnych SB 14 VIII 1987 r. zarejestrowany jako KTW. Był magistrem rehabilitacji leczniczej, zatrudnionym w Wojewódzkiej Przychodni Sportowo-Lekarskiej Oddział w Zakopanem. Wytypowany został do zorganizowania w jego mieszkaniu w Nowym Targu specjalnego punktu zakrytego krypt. „Chata”, umożliwiającego „operacyjne zabezpieczenie” wejścia do domu katechetycznego przy parafii NSPJ w Nowym Targu w ramach działań prowadzonych w SOR „Grafik”. Zrezygnowano z powodu wyjazdu KTW za granicę oraz „zmiany sytuacji operacyjnej” dotyczącej SOR „Grafik”⁸⁶.

NS-17006 – wg zapisów ewidencyjnych i dokumentów operacyjnych SB 1 XII 1987 r. zarejestrowany jako KTW. Kandydat był pracownikiem okręgowej spółdzielni mleczarskiej, zamieszkałym w Nowym Targu. Wytypowany do pozyskania w związku z informacją od TW ps. „Senior”, z której wynikało, że kandydat mógł mieć wiedzę o druku i kolportażu pisma „Janosik”, a nawet uczestniczyć w tym procederze. Opracowanie do SOR „Grafik” przerwano w związku z likwidacją Inspektoratu 2 SB⁸⁷.

SOR krypt. „Halny”

NS-16906 – wg zapisów ewidencyjnych i dokumentów operacyjnych SB 8 X 1987 r. zarejestrowany jako KTW. Zatrudniony w hotelu „Orbis-Kasprowy”, mieszkał w pobliżu Jerzego Jureckiego, „pod którego” próbowano go zwerbować. Zrezygnowano z werbunku po wstępnej rozmowie⁸⁸.

Źródło: Zestawienie własne na podstawie akt spraw oraz zapisów ewidencyjnych i kartotecznych.

Techniczne środki pracy operacyjnej stosowane przez Inspektorat 2 SB

Z powodu wybrakowania dokumentacji sprawozdawczej Inspektoratu 2 SB oraz zniszczenia najważniejszych spraw operacyjnych, a także zdekompletowania akt spraw, które przetrwały, ważnym źródłem wiedzy o stosowaniu środków techniki operacyjnej (podśluchów pokojowych i telefonicznych) wobec inwigilowanych przez Inspektorat 2 SB osób są wspomniane dzienniki korespondencyjne. O instalowaniu i wykorzystywaniu podśluchów pokojowych już wspomniano. O skali sięgania przez SB po to narzędzie może świadczyć informacja ze stycznia 1988 r., z któ-

⁸⁶ AIPN Kr, 0032/2356, Teczka personalna KTW ps. „FK”.

⁸⁷ AIPN Kr, 0032/2345, Teczka personalna KTW ps. „WK”.

⁸⁸ AIPN Kr, 0032/2207, Teczka personalna KTW ps. „RR”.

rej wyniku, że Inspektorat 2 SB zwrócił do Wydziału Zabezpieczenia Operacyjnego SB 88 komunikatów sporządzonych na podstawie eksploatacji podsłuchu pokojowego w mieszkaniu Szkaradka (SOR „SzeŃ”)⁸⁹. Lakoniczne informacje znajdujące się w dziennikach korespondencyjnych dowodzą, że podsłuchy telefoniczne były bardzo częstym środkiem pozyskiwania informacji. Sięgano po nie najczęściej w SOR „Grafik”. Sądząc po numeracji nadanej poszczególnym instalacjom, w sprawie zastosowano co najmniej jedenaście podsłuchów telefonicznych na różne numery abonenckie⁹⁰. Poza tym rozmowy telefoniczne „zabezpieczano” u Jana Studentowicza (KE „Weteran”⁹¹), Jerzego Zacharki (KE „Kolekcjoner”⁹²), Józefa Jerzego Jureckiego (SOR „Halny”⁹³), Urszuli Elżbiety Dudy (KE „Iwona”⁹⁴) i Elżbiety Krawczyk (KE „Chirurg”⁹⁵). Ponadto doraźnie podsłuchy telefoniczne instalowano u osób, które podejrzewano o związki z nowotarskim środowiskiem opozycyjnym⁹⁶.

Jeśli chodzi o inne przedsięwzięcia specjalne, to warto wspomnieć, że w ramach zadań do SOR „Grafik” Inspektorat 2 SB przy pomocy Wydziału

⁸⁹ AIPN Kr, 061/173, Informacja ze stycznia 1988 r. dot. zwrotu do WZO SB komunikatów „PP” nr 1–88 wykorzystanych do SOR krypt. „SzeŃ”, b.p.

⁹⁰ AIPN Kr, 061/172, Informacja o korespondencji z 11 XI 1986 r. w sprawie wniosków o zastosowanie PT krypt. „Grafik 1”, „Grafik 4”, „Grafik 5”, „Grafik 6”, „Grafik 9”, „Grafik 10”; AIPN Kr, 061/173, Informacja o korespondencji z 11 V 1987 r. dot. PT krypt. „Grafik-11”, b.p.

⁹¹ Nadanie dwóm podsłuchom telefonicznym (oznaczonym numerami 1 i 2) krypt. „Weteranka” może sugerować, że SB zabezpieczyła numery telefonów, z których mogli korzystać członkowie rodziny Studentowicza, tym bardziej że SB interesowała się żoną Genowefą i córkami Magdaleną i Małgorzatą, o czym świadczy zapytanie o ich akta paszportowe, skierowane do WZO SB (*ibidem*, Informacja z 21 I 1987 r. dot. korespondencji z Wydziałem Paszportów SB WUSW w sprawie Jana, Genowefy, Magdaleny i Małgorzaty Studentowiczów, b.p.); *ibidem*, Informacja o korespondencji z 13 I 1988 r. dot. PT krypt. „Weteran 1”, „Weteran 2”, „Weteranka 1”, „Weteranka 2”, b.p.).

⁹² *Ibidem*, Informacja z 19 I 1987 r. dot. przedłużenia PT do sprawy KE krypt. „Kolekcjoner”, b.p.

⁹³ *Ibidem*, Informacja z 26 VII 1988 r. dot. wniosku o PT do SOR krypt. „Halny”, b.p.

⁹⁴ Akta sprawy KE krypt. „Iwona” są zdziśiatkowane, natomiast niektóre odpisy z komunikatów PT znalazły się w SOR krypt. „Plagiat” (AIPN Kr, 033/1012, t. 2, Notatka służbowa w sprawie informacji uzyskanych na temat Urszuli Dudy, Nowy Sącz, 28 VII 1987 r., b.p.); *ibidem*, Notatka służbowa dot. informacji uzyskanych nt. Urszuli Dudy, Nowy Sącz, 6 XI 1987 r., b.p.; *ibidem*, Analiza materiałów operacyjnych dot. figurantki KE krypt. „Iwona”, Nowy Sącz, 29 II 1988 r., b.p.).

⁹⁵ AIPN Kr, 061/172, Informacja z 9 VII 1986 r. dot. instalacji PT do KE krypt. „Chirurg”, b.p.

⁹⁶ Chodzi m.in. o Alicję Błachut (podsłuch telefoniczny krypt. „Alka”), Jolantę Huzior (podsłuch telefoniczny krypt. „Jolka”) i Jarosława Mojkowicza (?) (podsłuch telefoniczny krypt. „Jarek”). Zob. *ibidem*, Informacje z 18 i 20 XI 1986 r. dot. wniosków o zastosowanie PT krypt. „Jolka”, „Jarek”, „Alka”, b.p.

Kryminalistyki WUSW w Nowym Sączu przygotował ryzę „spreparowanego chemicznie” papieru⁹⁷. Prawdopodobnie za pośrednictwem agentury SB próbowała wprowadzić do obiegu „trefny” papier, licząc, że w ten sposób zdobędzie informacje o miejscu druku pisma „Janosik” bądź o „kanałach” jego kolportażu.

Likwidacja

17 października 1988 r. minister spraw wewnętrznych wydał zarządzenie, w myśl którego szef WUSW w Nowym Sączu z dniem 31 października 1988 r. miał wyłączyć ze struktury WUSW Inspektorat 2 SB. Pułkownik Jerzy Grodecki uczynił to na podstawie rozkazu organizacyjnego z 21 października, a cztery dni później wydał decyzję o powołaniu komisji do likwidacji Inspektoratu 2 SB. Komisja zgodnie z wcześniejszymi ustaleniami miała do 10 listopada protokołarnie przekazać dokumentację innym pionom operacyjnym SB oraz sporządzić protokoły dokumentów, które podlegały przekazaniu do archiwum lub zniszczeniu⁹⁸.

Zanim doszło do zakończenia pracy Inspektoratu 2 SB, szef WUSW w Nowym Sączu wnioskował o pozostawienie go w strukturze nowosądeckiej SB. Jednak negatywną opinię na ten temat wyraził wiceminister spraw wewnętrznych gen. bryg. Zbigniew Pudysz, który w piśmie do innego wiceministra – gen. bryg. Henryka Dankowskiego – podkreślał, że w obecnie realizowanym procesie „doskonalenia struktur organizacyjnych”, którego istotą było łączenie komórek organizacyjnych SB wykonujących podobne zadania, „utrzymanie tej komórki wydaje się nieuzasadnione”, tym bardziej że jej zadania z powodzeniem mógł realizować Wydział III SB WUSW, który (wspólnie z komórkami wydziału w rejonowych urzędach spraw wewnętrznych) dysponował 40 stanowiskami⁹⁹.

⁹⁷ AIPN Kr, 061/173, Informacja z 12 I 1987 r. dot. wymiany korespondencji z Wydziałem Kryminalistyki WUSW w Nowym Sączu w sprawie papieru do działań specjalnych w SOR krypt. „Grafik”, b.p.; *ibidem*, Informacja z 21 I 1987 r. dot. przekazania przez Wydział Kryminalistyki WUSW w Nowym Sączu ryży spreparowanego chemicznie papieru do SOR krypt. „Grafik”, b.p.

⁹⁸ AIPN Kr, 652/48, Etaty WUSW w Nowym Sączu 1988 r., Zarządzenie organizacyjne ministra spraw wewnętrznych nr 0125/Org, 17 X 1988 r., k. 92; AIPN Kr, 061/472, Korespondencja sekretariatu zastępcy szefa WUSW ds. SB w Nowym Sączu 1972–1989, Decyzja nr 024/88 szefa WUSW w Nowym Sączu w sprawie likwidacji Inspektoratu 2 SB WUSW w Nowym Sączu, 25 X 1988 r., b.p.

⁹⁹ AIPN, 1585/12243, Zmiany organizacyjno-etatowe w resorcie, Notatki służbowe 1981–1989, Pismo gen. bryg. Zbigniewa Pudysza w sprawie zasadności dalszego istnienia Inspektoratu 2 SB WUSW w Nowym Sączu, Warszawa, [grudzień 1987 r.], k. 8–9 (PDF).

Przekazanie dokumentacji nastąpiło 7 listopada 1988 r. W chwili inwentaryzacji poprzedzającej sporządzenie protokołu zdawczo-odbiorczego Inspektorat 2 SB na swoim stanie miał dokumentację dotyczącą 4 spraw operacyjnego rozpracowania, 5 kwestionariuszy ewidencyjnych, 6 TW, 1 KO, 2 LK i 4 KTW. Akta wszystkich spraw operacyjnych i osobowych źródeł informacji, które miały pozostać czynne, trafiły do Wydziału III SB. Do Sekcji „C” Wydziału Zabezpieczenia Operacyjnego SB (archiwum) przekazano 2 sprawy operacyjnego rozpracowania („Halny” i „Plagiat”) oraz dokumentację 3 kandydatów na tajnych współpracowników oraz po jednej teczce kontaktu operacyjnego i lokalu kontaktowego krypt. „Gorce”¹⁰⁰.

Zakończenie

Ponieważ wiele ważnych dokumentów zniszczono – m.in. akta takich spraw, jak „Grafik” i „Szeł”, teczki agentury oraz dokumentację sprawozdawczą – trudno na podstawie szczątkowych źródeł całościowo ocenić działalność Inspektoratu 2 SB. Chodzi szczególnie o trudność zweryfikowania skali zastosowanych działań operacyjnych o charakterze specjalnym, po które sięgali funkcjonariusze Inspektoratu 2 SB. Rodzi to pytania o skuteczność przedsięwzięć, szczególnie nakierowanych na dotarcie do redakcji drugoobiegowych pism, ustalenie sieci ich kolportażu lub wykrycie miejsc powielania. Nie będzie nadużyciem stwierdzenie, że wyzwaniem dla funkcjonariuszy tej jednostki, najbardziej absorbującym ich uwagę, było dążenie do rozbicia środowiska wydającego, powielającego i rozprowadzającego pismo „Janosik”. Mimo prób zastosowania kombinacji operacyjnych z udziałem agentury (TW „Orzeł”), wykorzystywania instalacji podsłuchowej i innych działań specjalnych brak informacji o cząstkowych chociażby sukcesach funkcjonariuszy w SOR „Grafik”¹⁰¹. Ponieważ dokumentację tej sprawy w 1990 r. zniszczono, trudno ustalić, na jakim etapie rozpracowania inwigilowanego środowiska Inspektorat 2 SB przekazał ją w 1988 r. do Wydziału III SB.

¹⁰⁰ AIPN Kr, 061/493, t. 3, Protokoły zdawczo-odbiorcze 1981–1988, Protokół kontrolny dot. stanu dokumentacji zarejestrowanej w Sekcji „C” WZO WUSW Nowy Sącz – Inspektorat 2 SB WUSW Nowy Sącz na dzień 7 XI 1988 r., b.p.; *ibidem*, Protokół zdawczo-odbiorczy materiałów operacyjnych Inspektoratu 2 SB, Nowy Sącz, 7 XI 1988 r., b.p.

¹⁰¹ Z relacji Jana Studentowicza wynika, że skuteczność działań SB była nikła. Do końca jej istnienia nie udało się zlokalizować miejsc druku i sieci kolportażu pisma, do czego przyczyniło się ścisłe przestrzeganie zasad konspiracji przez osoby zaangażowane w jego wydawanie (J. Studentowicz, „Janosik” z Nowego Targu [w:] *Świadectwa stanu wojennego*, oprac. A. Dudek, K. Madej, Warszawa 2001, s. 223–224).

Nieco światła na ocenę sytuacji operacyjnej w środowiskach opozycyjnych w województwie w połowie 1988 r. rzucił dokument sporządzony przez kpt. Leszka Wojtarowicza, naczelnika Wydziału III SB WUSW w Nowym Sączu, który – jak wspomniano – był angażowany do działań koordynowanych i realizowanych przez Inspektorat 2 SB. O „Janosiku” Wojtarowicz pisał, że „wydawany jest przez znaną grupę osób z rejonu Podhala, której działalność jest ograniczona i stopniowo maleje. Skuteczność tej wrogiej działalności jest niewielka i niewywołująca żadnego rezonansu w środowisku”¹⁰². Twierdził również, że „efektywność zwalczania przejawów działalności antysocjalistycznej i antypaństwowej” – choć z pozoru niewielka – była jednak adekwatna do sytuacji w woj. nowosądeckim¹⁰³. Opinię tę można uznać za próbę „zachowania twarzy” i niechęć do przyznania się do porażki w kwestii działań w ramach SOR „Grafik”. Rodzi się pytanie, czy pod taką opinią podpisałby się także kierownik Inspektoratu 2 SB.

Być może funkcjonariusze Inspektoratu 2 SB lepiej spisywali się w realizacji zadań zleczanych przez Biuro Studiów SB MSW bądź jednostki SB z innych miast wojewódzkich, w okresie istnienia Inspektoratu 2 SB tych bowiem nie brakowało, co potwierdzają zapiski we wspomnianych dziennikach korespondencyjnych.

Jeśli chodzi o dwie sprawy operacyjnego rozpracowania, złożone w archiwum WUSW z chwilą likwidacji Inspektoratu 2 SB, ich realizację należy uznać za niepowodzenie, choć oczywiście sama SB tego tak nie traktowała. We wnioskach kończących sprawy „Halny” i „Plagiat” zwrócono uwagę na niewielki zasięg kolportowanych pism („Biuletynu Podhalańskiego” i „Wiadomości Nowosądeckich”), rozpowszechnianych metodą „z ręki do ręki”, co skutecznie ograniczało wykrycie miejsc ich sporządzania, ale z drugiej strony zmniejszało krąg odbiorców, a tym samym dostępność „wrogich” treści¹⁰⁴. Niewątpliwie za porażkę funkcjonariuszy Inspektoratu 2 SB należy uznać to, że nie pozyskali oni żadnego źródła informacji, które można by było wprowadzić w krąg osób zaangażowanych w druk bądź kolportaż prasy. W przypadku SOR „Plagiat” pracę operacyjną oparto na informacjach od tajnego współpracownika (osoby duchownej), który nie miał żadnych możliwości dotarcia do sądeckich

¹⁰² AIPN Kr, 299/60, Efekty zwalczania przejawów działalności antysocjalistycznej i antypaństwowej oraz innych zjawisk destrukcyjnych, Nowy Sącz, 13 VI 1988 r., k. 198.

¹⁰³ *Ibidem*.

¹⁰⁴ AIPN Kr, 033/1000, t. 3, Meldunek zakończeniowy do SOR krypt. „Halny”, nr rej. NS-16735, Nowy Sącz, 10 XI 1988 r., k. 20–21; AIPN Kr, 033/1012, t. 2, Meldunek zakończeniowy do SOR krypt. „Plagiat”, nr rej. NS-16730, Nowy Sącz, 10 XI 1988 r., b.p.

działaczy opozycji. Natomiast TW „Mocny”, który otrzymywał okresowo egzemplarze tego pisma od Tadeusza Hasiora (pracownika „Nowomagu”), jednego z kolporterów, nie zdołał jednak wydobyć od niego szczegółów dotyczących redakcji i druku „Wiadomości Nowosądeckich”¹⁰⁵.

Na wyniki nie przełożyła się także wiedza SB o tym, że za wydawaniem „Biuletynu Podhalańskiego” stał Jurecki. Półtoraroczna inwigilacja nie przyniosła efektów – mimo przyjęcia do realizacji konkretnych zadań, za które pod nadzorem Inspektoratu 2 SB miały odpowiadać różne komórki SB. Tym samym spełnił się pesymistyczny scenariusz funkcjonariusza Wydziału Inspekcji WUSW w Nowym Sączu. Podczas kontroli realizacji zadań w prowadzonych przez Inspektorat 2 SB sprawach operacyjnego rozpracowania zwracał on uwagę na to, że brak „konsekwencji w realizowaniu szeregu przedsięwzięć” może doprowadzić do pasywnego prowadzenia rozpracowania i „nieosiągnięcia zamierzonego celu”¹⁰⁶. Nie można też wykluczyć, że wpływ na efektywność pracy funkcjonariuszy Inspektoratu 2 SB miała świadomość tymczasowości tej komórki, każdy bowiem dzień przybliżał ją do likwidacji.

Wiedza oparta wyłącznie na dokumentacji zachowanych spraw operacyjnych oraz teczkach osobowych źródeł informacji, nierzadko częściowo wybrakowanych, jest wiedzą niepełną, która nie pozwala odpowiedzieć na pytanie o zakres prowadzonych przedsięwzięć i skuteczność działań Inspektoratu 2 SB w okresie 30 miesięcy jego istnienia (od kwietnia 1986 r. do początku listopada 1988). Więcej na ten temat mogłyby „powiedzieć” dokumenty zawierające sprawozdania i analizy poświęcone ocenie pracy operacyjnej, sporządzane przez Inspektorat 2 SB, szefostwo WUSW w Nowym Sączu i Biuro Studiów SB MSW. Te jednak zniszczono.

¹⁰⁵ AIPN Kr, 0032/2042, t. 2, Teczka kandydata na TW ps. „TH”, Wyciąg z informacji uzyskanej od TW ps. „Mocny”, Nowy Sącz, 29 I 1987 r., k. 18; *ibidem*, Wyciąg z informacji uzyskanej od TW ps. „Mocny”, Nowy Sącz, 12 VIII 1987 r., k. 21.

¹⁰⁶ AIPN Kr, 299/102, Sprawozdanie z kontroli problemowej przeprowadzonej w zakresie prowadzenia spraw operacyjnego rozpracowania w jednostkach terenowych i wydziałach Służby Bezpieczeństwa woj. nowosądeckiego, 11 VIII 1987, k. 4.

Aneks

Przebieg służby funkcjonariuszy Inspektoratu 2 SB WUSW w Nowym Sączu

Bąk Zbigniew¹⁰⁷

s. Bolesława

ur. 7 II 1951 r. w Krakowie

Awanse:

szeregowy – 23 IX 1977 r.

podporucznik MO – 7 VI 1979 r.

porucznik MO – 17 IX 1982 r.

kapitan MO – 17 IX 1986 r.

Absolwent Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Krakowie (1974), pracownik Instytutu Gazownictwa w Krakowie, następnie nauczyciel w Zespole Szkół Ekonomicznych nr 1 w Krakowie. Członek PZPR.

Przebieg służby:

- inspektor Wydziału III SB KW MO w Nowym Sączu, umieszczony na wolnym etacie starszego inspektora tego Wydziału – od 16 IX 1977 r.
- słuchacz Studium Podyplomowego Akademii Spraw Wewnętrznych w Świdrze – od 9 X 1978 do 16 VI 1979 r.
- inspektor Wydziału III „A” SB KW MO w Nowym Sączu – od 15 VII 1979 r.
- starszy inspektor Wydziału III „A” SB KW MO w Nowym Sączu – od 1 X 1981 r.
- starszy inspektor Wydziału V SB KW MO w Nowym Sączu – od 1 XII 1981 r.
- kierownik sekcji Wydziału V SB KW MO w Nowym Sączu – od 1 VII 1982 r.
- p.o. kierownik Inspektoratu 2 SB WUSW w Nowym Sączu – od 1 II 1986 r.
- kierownik Inspektoratu 2 SB WUSW w Nowym Sączu – od 16 IV 1986 r.

¹⁰⁷ AIPN Kr, 0159/2813, Akta osobowe Zbigniewa Bąka.

- naczelnik Wydziału Szkolenia WUSW w Nowym Sączu – od 1 XI 1988 r.
- zwolniony z resortu – 30 XI 1989 r.

Kostecki Janusz¹⁰⁸

s. Henryka

ur. 19 III 1957 r. w Charsznicy

Awanse:

szeregowy – 18 V 1982 r.

podporucznik MO – 23 V 1984 r.

porucznik MO – 12 IX 1987 r.

Był synem Henryka Kosteckiego, I sekretarza KW PZPR w Nowym Sączu w latach 1975–1981, a od 1981 r. wiceprezesa ZUS. Ukończył Wydział Prawa i Administracji UJ (1981). Członek SZSP i PZPR.

Przebieg służby:

- inspektor Wydziału V SB KW MO w Nowym Sączu, umieszczony na wolnym etacie starszego inspektora tego wydziału – od 16 V 1982 r.
- inspektor Wydziału V SB KW MO w Nowym Sączu – od 1 VII 1982 r.
- słuchacz Studium Podyplomowego Akademii Spraw Wewnętrznych w Świdrze – od 4 I do 31 III 1983 r.
- inspektor Grupy V SB RUSW w Gorlicach, umieszczony na wolnym etacie inspektora Referatu Operacyjno-Dochodzeniowego do walki z przestępczością kryminalną tego RUSW – od 1 XI 1983 r.
- inspektor Grupy V SB RUSW w Gorlicach, umieszczony na wolnym etacie dzielnicowego Referatu Dzielnicowych tego RUSW – od 1 II 1984 r.
- inspektor Grupy V SB RUSW w Gorlicach, umieszczony na wolnym etacie milicjanta plutonu patrolowego tego RUSW – od 1 IV 1984 r.
- inspektor Grupy V SB RUSW w Gorlicach, umieszczony na wolnym etacie milicjanta plutonu patrolowego RUSW w Zakopanem – od 1 XI 1985 r.

¹⁰⁸ AIPN Kr, 0154/962, Akta osobowe Janusza Kosteckiego; AIPN Kr, 0171/1, Karty z kartoteki osobowej funkcjonariuszy SB KW MO / WUSW w Nowym Sączu dot. Janusza Kosteckiego.

- inspektor Inspektoratu 2 SB WUSW w Nowym Sączu – od 1 IV 1986 r.
- starszy inspektor Wydziału III SB WUSW w Nowym Sączu – od 1 XI 1988 r.
- starszy inspektor Wydziału Ochrony Konstytucyjnego Porządku Państwa SB WUSW w Nowym Sączu – od 1 XI 1989 r.
- delegowany do Wydziału Paszportów SB WUSW w Nowym Sączu – od 14 V 1990 r.
- zwolniony z resortu – 31 VII 1990 r.

Mędoń Kazimierz¹⁰⁹

s. Antoniego
ur. 13 IX 1951 r. w Siołkowej

Awanse:

szeregowy – 7 XII 1976 r.
podporucznik MO – 7 VI 1979 r.
porucznik MO – 17 IX 1982 r.
kapitan MO – 17 IX 1986 r.

Po zdaniu matury (1969) pracownik Przedsiębiorstwa Wodno-Melioracyjnego w Nowym Sączu (1969–1970); ukończył Wydział Wiertniczo-Naftowy Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie (1976). Członek ZSP, SZSP, PZPR.

Przebieg służby:

- inspektor Wydziału III SB KW MO w Nowym Sączu – od 1 XII 1976 r.
- słuchacz Studium Podyplomowego Akademii Spraw Wewnętrznych w Świdrze – od 9 X 1978 do 16 VI 1979 r.
- inspektor Wydziału III „A” SB KW MO w Nowym Sączu – od 15 VII 1979 r.
- starszy inspektor Wydziału III „A” SB KW MO w Nowym Sączu – od 1 X 1981 r.
- starszy inspektor Wydziału V SB KW MO w Nowym Sączu – od 1 XII 1981 r.
- oddelegowany do Inspektoratu 2 SB WUSW w Nowym Sączu – od 7 VII 1986 do 11 V 1987 r.

¹⁰⁹ AIPN Kr, 0159/2905, Akta osobowe Kazimierza Mędoń.

Marcin Kasprzycki

- pełniący obowiązki starszego inspektora Wydziału Inwestycji WUSW w Nowym Sączu – od 16 XII 1987 do 15 VI 1988 r.
- starszy inspektor Wydziału Inwestycji WUSW w Nowym Sączu – od 16 VI 1988 r.
- delegowany do Centralnego Szpitala Klinicznego MSW w Warszawie – od 13 XI 1989 do 13 XII 1989 r.
- starszy inspektor ekspert Wydziału Kryminalistyki WUSW w Nowym Sączu – od 1 IV 1990 r.
- funkcjonariusz policji – od 31 VII 1990 r.

Rączka Józef¹¹⁰

s. Mieczysława

ur. 21 VI 1955 r. w Rabce

Awanse:

kapral MO – 13 III 1978 r.

starszy kapral MO – 29 IX 1980 r.

plutonowy MO – 30 IX 1982 r.

młodszy chorąży MO – 26 IX 1983 r.

podporucznik MO – 20 VI 1985 r.

Po ukończeniu Technikum Mechanicznego w Rabce (1975) podjął pracę w Oddziale PKS w Nowym Targu, od października 1975 do października 1977 r. odbywał służbę wojskową w jednostkach wojskowych nr 1954 w Ostródzie i nr 2059 w Krakowie.

Przebieg służby:

- wywiadowca Wydziału „B” SB KW MO w Krakowie – od 16 III 1978 r.
- słuchacz kursu dla nowo przyjętych funkcjonariuszy (wywiadowców) SB w Szkole Chorążych MSW w Warszawie – od 23 IV 1979 do 30 V 1979 r.
- w dyspozycji komendanta wojewódzkiego MO w Nowym Sączu – od 30 XI 1979 r.
- inspektor Grupy „B” w Zakopanem Wydziału „B” SB KW MO w Nowym Sączu – od 16 XII 1979 r.

¹¹⁰ AIPN Kr, 0154/890, Akta osobowe Józefa Rączki.

- delegowany na studia do Wyższej Szkoły Oficerskiej MSW Węgierskiej Republiki Ludowej w Budapeszcie – od 12 IX 1981 do 27 VI 1985 r.
- w dyspozycji szefa WUSW w Nowym Sączu – od 27 VI 1985 r.
- starszy inspektor Grupy „B” w Zakopanem Wydziału Zabezpieczenia Operacyjnego SB WUSW w Nowym Sączu – od 1 VII 1985 r.
- starszy inspektor Inspektoratu 2 SB WUSW w Nowym Sączu – od 1 IV 1986 r.
- w dyspozycji szefa WUSW w Nowym Sączu – od 1 XI 1988 r.
- zwolniony z resortu – 28 II 1989 r.

Ścierański Ryszard¹¹¹

s. Mieczysława

ur. 4 XI 1949 r. w Nowym Targu

Awanse:

szeregowy – 30 III 1974 r.

kapral MO – 11 III 1975 r.

starszy kapral MO – 30 IX 1976 r.

plutonowy MO – 16 XI 1978 r.

podporucznik MO – 18 VI 1980 r.

porucznik MO – 23 IX 1983 r.

kapitan MO – 20 IX 1988 r.

W 1964 r. rozpoczął naukę w Zasadniczej Szkole Skórzanej przy NZPS „Podhale” w Nowym Targu. Ukończył ją w 1968 r. i podjął pracę w NZPS „Podhale”, kontynuował naukę w Technikum Skórzanym dla Pracujących przy NZPS. Członek PZPR.

Przebieg służby:

- funkcjonariusz milicji KM MO w Zakopanem – od 1 IV 1974 r.
- inspektor Grupy „B” w Zakopanem Wydziału „B” SB KW MO w Nowym Sączu – od 16 I 1976 r.
- słuchacz Wyższej Szkoły Oficerskiej MSW w Legionowie – od 1 IX 1977 do 25 VI 1980 r.
- w dyspozycji komendanta wojewódzkiego MO w Nowym Sączu – od 28 VI 1980 r.
- starszy inspektor Wydziału III „A” SB KW MO w Nowym Sączu – od 1 VIII 1980 r.

¹¹¹ AIPN Kr, 0154/892, Akta osobowe Ryszarda Ścierańskiego.

Marcin Kasprzycki

- kierownik grupy operacyjnej SB w Nowym Targu Wydziału IV SB KW MO w Nowym Sączu – od 1 VII 1981 r.
- kierownik Referatu IV SB KM MO w Nowym Targu – od 1 III 1983 r.
- starszy inspektor Grupy IV SB RUSW w Nowym Targu – od 1 I 1985 r.
- pełniący obowiązki zastępcy szefa RUSW ds. SB w Nowym Targu – od 1 V 1985 r.
- w dyspozycji szefa WUSW w Nowym Sączu (wykonywał zadania operacyjne dla Inspektoratu 2 SB) – od 15 I 1988 r.
- starszy inspektor Inspektoratu 2 SB WUSW w Nowym Sączu – od 1 V 1988 r.
- starszy inspektor Wydziału IV SB WUSW w Nowym Sączu – od 1 XII 1988 r.
- zwolniony z resortu – 30 VI 1989 r.

Twardowska Zofia¹¹²

c. Jana

ur. 29 IX 1957 r. w Łącku

Awanse:

szeregowy – 16 VII 1978 r.

kapral MO – 27 IX 1979 r.

starszy kapral MO – 29 IX 1980 r.

plutonowy MO – 2 X 1981 r.

sierżant MO – 23 IX 1983 r.

starszy sierżant MO – 3 X 1985 r.

sierżant sztabowy MO – 14 IX 1988 r.

W 1976 r. ukończyła LO w Starym Sączu, następnie uczęszczała do Policealnego Studium Zawodowego w Nowym Sączu (kierunek administracja terenowa), które ukończyła w 1978 r. Członek PZPR.

Przebieg służby:

- maszynistka Wydziału III SB KW MO w Nowym Sączu – od 16 VII 1978 r.
- maszynistka Wydziału III „A” SB KW MO w Nowym Sączu – od 15 VII 1979 r.
- sekretarka-maszynistka Wydziału III „A” SB KW MO w Nowym Sączu – od 1 I 1980 r.

¹¹² AIPN Kr, 268/277, t. 1–2, Akta osobowe Zofii Twardowskiej.

- sekretarka-maszynistka Wydziału V SB KW MO w Nowym Sączu – od 1 XII 1981 r.
- młodszy inspektor Inspektoratu 2 SB WUSW w Nowym Sączu – od 16 X 1986 r.
- młodszy inspektor Sekcji „C” Wydziału Zabezpieczenia Operacyjnego SB WUSW w Nowym Sączu – od 1 XI 1988 r.
- starszy referent techniki operacyjnej Wydziału „C” SB WUSW w Nowym Sączu – od 1 II 1990 r.
- zwolniona z resortu – 31 VII 1990 r.

Zbróg Andrzej¹¹³

s. Jana

ur. 24 XI 1954 r. w Brzezinach

Awanse:

szeregowy – 12 XII 1979 r.

kapral MO – 4 X 1983 r.

podporucznik MO – 19 VI 1984 r.

porucznik MO – 12 IX 1989 r.

W 1974 r. ukończył LO w Starachowicach, w 1974 r. rozpoczął studia na Wydziale Prawa i Administracji UJ, które przerwał w 1980 r. Członek PZPR.

Przebieg służby:

- funkcjonariusz milicji KW MO / WUSW w Nowym Sączu – od 16 XII 1979 r.
- starszy inspektor Inspektoratu 2 SB WUSW w Nowym Sączu – od 1 IV 1986 r.
- funkcjonariusz milicji WUSW w Nowym Sączu – od 1 VII 1988 r.

Bibliografia

Źródła archiwalne

Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej (AIPN).

Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Krakowie (AIPN Kr).

¹¹³ AIPN Kr, 268/305, t. 1–2, Akta osobowe Andrzeja Zbroga.

Źródła publikowane

- Podziemie polskie w końcu 1987 r. w oczach Służby Bezpieczeństwa*, Warszawa, XI 1987 r., oprac. W. Sawicki [w:] *Drogi do niepodległości 1944–1956/1980–1989. Nieznane źródła do dziejów najnowszych Polski*, red. W. Wrzesiński, wybór, wstęp i oprac. T. Balbus, Ł. Kamiński, W. Sawicki, K. Szwaagrzyk, Wrocław 2001.
- Solidarność Walcząca w dokumentach*, t. 1: *W oczach SB*, wybór, wstęp i oprac. Ł. Kamiński, W. Sawicki, G. Waligóra, Warszawa 2007.
- Studentowicz J., „Janosik” z Nowego Targu [w:] *Świadectwa stanu wojennego*, oprac. A. Dudek, K. Madej, Warszawa 2001.
- Wołk G., *Opozycja polityczna w świetle danych Biura Studiów Służby Bezpieczeństwa MSW z 1988*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2019, nr 1.

Opracowania

- Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, t. 1, red. M. Łątkowska et al., Warszawa 2010.
- Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, t. 2, red. G. Waligóra et al., Warszawa 2012.
- Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, t. 3, red. G. Waligóra et al., Warszawa 2019.
- Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, t. 4, red. J. Ołaszek et al., Warszawa 2020.
- Grabowski Ł., Maruszak M., *Zarys struktur oraz zadania Zwiadu Wojsk Ochrony Pogranicza i Kontroli Ruchu Granicznego w latach 1945–1991*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2012, nr 2 (20).
- Kasprzycki M., *Służba Bezpieczeństwa wobec „Nowosądeckich Wiadomości” i „Wiadomości Nowosądeckich”*, „Studia Sandecjana” 2021, t. 2.
- Komaniecka M., *Osobowe źródła informacji w technice operacyjnej* [w:] *Osobowe źródła informacji – zagadnienia metodologiczno-źródłoznawcze*, red. F. Musiał, Kraków 2008.
- Kuta C., *Józef Jungiewicz (1936–2015) – biografia opozycjonisty*, „Rocznik Sądecki” 2017, t. 45.
- Majchrzak G., *Radio Solidarności Walczącej* [w:] *Solidarność Walcząca 1982–1990. Studia i szkice*, red. S. Ligarski, M. Siedziako, Szczecin–Warszawa 2019.
- Musiał F., *Podręcznik bezpieki. Teoria pracy operacyjnej Służby Bezpieczeństwa w świetle wydawnictw resortowych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych PRL (1970–1989)*, Kraków 2007.
- Piotrowski P., *Służba Bezpieczeństwa w latach 1975–1990* [w:] *Aparat bezpieczeństwa w Polsce. Kadra kierownicza*, t. 3: 1975–1990, red. P. Piotrowski, Warszawa 2008.

- Piotrowski P., *Struktury Służby Bezpieczeństwa MSW 1975–1990*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2003, nr 1 (3).
- Pleskot P., *W cieniu centrali. Struktury pionu SB Komendy Stołecznej MO i Stołecznego Urzędu Spraw Wewnętrznych w latach 1975–1990*, Warszawa 2018.
- Sawicki W., *Osobowe źródła informacji organów bezpieczeństwa Polski Ludowej* [w:] *Osobowe źródła informacji – zagadnienia metodologiczno-źródłoznawcze*, red. F. Musiał, Kraków 2008.

Streszczenie: W artykule omówiono ponaddwupółletnią działalność Inspektoratu 2 SB WUSW w Nowym Sączu, który w strukturze Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych był obecny od 1 kwietnia 1986 r. do końca roku 1988.

Artykuł składa się z pięciu części oraz aneksu. Podjęto w nim próbę odpowiedzi na pytanie o cel utworzenia w Nowym Sączu ekspozytury Biura Studiów SB MSW w sytuacji, w której „zagrożenie” działalnością opozycyjną w województwie – na tle innych ośrodków – było stosunkowo niewielkie. Omówiono podstawową działalność tej jednostki, przedstawiono jej kadre, wymieniono prowadzone sprawy operacyjne z krótką ich charakterystyką, a także poruszono problem wykorzystywanych w pracy operacyjnej osobowych źródeł informacji. Na podstawie zachowanej dokumentacji kandydatów do werbunku wskazano najważniejsze potrzeby operacyjne tej jednostki.

W aneksie zamieszczono podstawowe informacje z przebiegu służby funkcjonariuszy SB pracujących w Inspektoracie 2 SB.

Słowa kluczowe: Służba Bezpieczeństwa, Inspektorat 2 SB, woj. nowosądeckie, Nowy Sącz, Podhale, NSZZ „Solidarność”, opozycja, drugi obieg wydawniczy

Marcin Kasprzycki (ur. 1975), doktor nauk humanistycznych, historyk, politolog, pracownik Oddziałowego Biura Badań Historycznych IPN w Krakowie. Zajmuje się problematyką funkcjonowania aparatu bezpieczeństwa w województwach krakowskim i nowosądeckim oraz działaniami aparatu władzy wobec Kościoła katolickiego w województwach krakowskim (do 1975) i nowosądeckim (1975–1990). Autor monografii: *Ludzie bezpieki w powiecie Nowy Sącz. Obsada Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego / Powiatowego Urzędu do spraw Bezpieczeństwa Publicznego w Nowym Sączu w latach 1945–1956* (2009), „Organ ładu i spokoju w rękach demokracji...” *Aparat bezpieczeństwa w powiecie nowosądeckim w latach 1945–1975* (2020). Redaktor tomów: *Konfederacja Polski Niepodległej w Krakowie w latach 1979–1990. Wybór dokumentów* (2009), *Niezależne Zrzeszenie Studentów w Krakowie w latach 1980–1990. Wybór dokumentów*, t. 1: 1980–1981 (wraz z H. Głębockim, 2014).

Inspectorate Number 2 of the Provincial Office of the Interior of the Security Service in Nowy Sącz (1985–1988)

Abstract: The article discusses more than two and a half years of the activities of Inspectorate No. 2 of the Provincial Office of the Interior of the Security Service in Nowy Sącz, which existed in the structure of the Provincial Office of the Interior from 1 April 1986 to the end of 1988.

The article consists of five parts and an annex. It attempts to answer the question of the purpose of setting up an agency of the Study Office of the Security Service of the Ministry of the Interior in Nowy Sącz in a situation where the “threat” of opposition activity in the province – compared to other centres – was relatively low. It discusses the basic activities of this unit, introduces its personnel, lists the operational cases conducted along with their brief descriptions, and addresses the problem of personal sources of information used in operational work. Based on the surviving documentation of potential recruits, the most important operational needs of this unit were identified.

The annex contains basic information on the service record of Security Service officers working in Inspectorate No. 2 of the Security Service.

Keywords: Security Service, Inspectorate No. 2 of the Security Service, Nowy Sącz Province, Nowy Sącz, Sub-Tatra region, Independent Self-Governing Trade Union “Solidarity”, opposition, second circulation publishing

Marcin Kasprzycki (b. 1975), PhD, historian, political scientist, employee of the Branch Historical Research Office of the Institute of National Remembrance in Cracow. He deals with the functioning of the security apparatus in the Cracow and Nowy Sącz provinces, as well as the activities of the apparatus of power against the Catholic Church in the Cracow (until 1975) and Nowy Sącz (1975–1990) provinces. Author of the monographs: *Ludzie bezpieki w powiecie Nowy Sącz. Obsada Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego/Powiatowego Urzędu do spraw Bezpieczeństwa Publicznego w Nowym Sączu w latach 1945–1956* [People of Security in the County of Nowy Sącz. Staff of the District Office for Public Security in Nowy Sącz in 1945–1956] (2009), „*Organ ładu i spokoju w rękach demokracji...*” *Aparat bezpieczeństwa w powiecie nowosądeckim w latach 1945–1975* [“Order and Peace Authority in the Hands of Democracy...”. Security Apparatus in the Nowy Sącz County in 1945–1975] (2020). Editor of the volumes: *Konfederacja Polski Niepodległej w Krakowie w latach 1979–1990. Wybór dokumentów* [Confederation of Independent Poland in Cracow in the years 1979–1990. A Selection of Documents] (2009), *Niezależne Zrzeszenie Studentów w Krakowie w latach 1980–1990. Wybór dokumentów* [Independent Students’ Union in Cracow in 1980–1990. A Selection of Documents], vol. 1: *1980–1981* (with H. Głębocki, 2014).